

Державний вищий навчальний заклад
«Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника»
Економічний факультет
Кафедра обліку і аудиту

БАКАЛАВРСЬКА РОБОТА

на тему

«Облік і контроль нематеріальних активів підприємства»

Виконала: студентка 4 курсу, групи ОО з-41
напряму підготовки (спеціальності)

071 «Облік і оподаткування»

Андрусяк (Куриндаш) І. М.

Керівник: д.е.н., професор Баланюк І.Ф.

Рецензент: к.е.н., доцент Васильченко С. М.

Івано-Франківськ – 2020 р.

Державний вищий навчальний заклад
“Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника”

Факультет Економічний
Кафедра Обліку і аудиту
Освітній рівень Бакалавр
Напрямок підготовки (Спеціальність) 071 «Облік і оподаткування»

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри

(підпис)

д.е.н., професор Баланюк І.Ф.

(прізвище, ініціали)

“10” жовтня 2020 р.

ЗАВДАННЯ

НА ВИПУСКНУ РОБОТУ СТУДЕНТУ

Андрусяк Ірини Мирославівни

(прізвище, ім'я, по батькові)

1. Тема роботи «Облік і контроль нематеріальних активів підприємства»,
керівник роботи Баланюк Іван Федорович, доктор економічних наук,
професор, завідувач кафедри обліку і аудиту.

(прізвище, ім'я, по батькові, науковий ступінь, вчене звання)

затверджені наказом університету від “05” травня 2020 р. № 2.

2. Строк подання студентом роботи 15.05.2020 р.

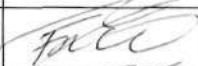
3. Вихідні дані до роботи дослідження буде проводитися на прикладі ТОВ
«ПРОМЕКОІНВЕСТ»

4. Зміст розрахунково-пояснювальної записки (перелік питань, які потрібно розробити)

- розкрити економічний зміст нематеріальних активів підприємства;
- розкрити особливості класифікації нематеріальних активів відповідно до їх видів;
- дослідити нормативно-правову базу обліку і контролю нематеріальних активів підприємства;
- розкрити документування обліку процесу надходження та вибуття нематеріальних активів;

- дослідити синтетичний та аналітичний облік нематеріальних активів;
- удосконалення обліку і контролю нематеріальних активів підприємства;
- розкрити інформаційне забезпечення аналізу контролю нематеріальних активів;
- розглянути аналіз процесу обліку нематеріальних активів промисловими підприємствами.

5. Перелік графічного матеріалу аналітичні таблиці, рисунки.
 6. Консультанти розділів роботи

Розділ	Прізвище, ініціали та посада консультанта	Підпис, дата	
		завдання видав	завдання прийняв
1	Баланюк І. Ф., д.е.к., професор		
2	Баланюк І. Ф., д.е.к., професор		
3	Баланюк І. Ф., д.е.к., професор		

7. Дата видачі завдання 13.10.2019 р.

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів роботи	Строк виконання етапів роботи	Примітка
	I розділ	17.02.2020	
	II розділ	16.03.2020	
	III розділ	17.04.2020	

Студент _____ _____
 (підпис) (прізвище та ініціали)

Керівник роботи _____
 (підпис) (прізвище та ініціали)

**Міністерство освіти і науки України
Державний вищий навчальний заклад
“Прикарпатський національний університет імені Василя
Стефаника”
Економічний факультет
Кафедра обліку і аудиту**

ВІДГУК
наукового керівника
на бакалаврську роботу

студентки 4 курсу групи ОО-41 (з)
спеціальності 071 “Облік і оподаткування”

Андрусак Ірини Мирославівни

на тему:

“Облік і контроль нематеріальних активів підприємства”

Актуальність теми. Нематеріальні активи є унікальною економічною категорією, основними властивостями якої згідно з проведеним дослідженням є відсутність або другорядність матеріальної форми, що пов'язано з домінантністю інтелектуальної (нематеріальної) складової, та наявність неадитивного впливу на процес їхнього використання суб'єктами господарювання. Вони здатні забезпечити підприємство значними економічними вигодами і водночас можуть наражати його на високий ризик, який пов'язаний із необґрунтованим інвестуванням, що може в майбутньому призвести до неплатоспроможності чи банкрутства підприємства. На жаль, у звітності вітчизняних підприємств нематеріальні активи займають все ще дуже незначне місце, що зумовлено як відсутністю підходів до їх виявлення та обліку, так і недостатністю уваги до цього активу. На сьогодні такі методики у вітчизняній практиці зовсім не розроблені. Зарубіжні методики з цієї тематики теж викликають неоднозначні думки. Саме нерозробленість наведених вище питань і зумовило вибір теми бакалаврської роботи.

Мета дослідження полягає в удосконаленні теоретичних засад та обґрунтування аспектів обліку, аналізу та контролю нематеріальних активів підприємства, встановлення правильності документального оформлення операцій з нематеріальними активами, перевірка правильності ведення обліку нематеріальних активів, оцінка організації методики обліку нематеріальних активів, організації і методики проведення аудиту нематеріальних активів підприємства, підтвердження законності і правильності відображення на рахунках бухгалтерського обліку.

Недоліки. У роботі недостатньо уваги приділено методиці обліку списання нематеріальних активів. Однак дане зауваження має рекомендаційний характер і не знижує наукову і практичну цінність проведеного наукового дослідження.

Загальний висновок. Випускна робота Андрусяк Ірини Мирославівни на тему: *“Облік і контроль нематеріальних активів підприємства”* є завершеним, поглибленим, самостійно проведеним науковим дослідженням, за змістом і оформленням відповідає вимогам щодо таких робіт, а її автор Андрусяк І. М. заслуговує присудження кваліфікації економіста за освітнім рівнем “бакалавр” спеціальності “облік і оподаткування”. Бакалаврська робота заслуговує оцінку “відмінно”.

Науковий керівник:
д.е.н., професор,
завідувач кафедри обліку і аудиту
ДВНЗ “Прикарпатський національний
університет ім. В. Стефаника”

Баланюк І.Ф.

“14” 05 2020 р.

Державний вищий навчальний заклад
“Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника”

Економічний факультет
Кафедра обліку і аудиту

**РЕЦЕНЗІЯ
НА БАКАЛАВРСЬКУ РОБОТУ**

студентки четвертого курсу групи ООз-41
Андрусяк Ірини Мирославівни

на тему:

“Облік і контроль нематеріальних активів підприємства”

Актуальність теми: Нематеріальні активи є унікальною економічною категорією, основними властивостями якої згідно з проведеним дослідженням є відсутність або другорядність матеріальної форми, що пов'язано з домінантністю інтелектуальної (нематеріальної) складової, та наявність неадитивного впливу на процес їхнього використання суб'єктами господарювання. Вони здатні забезпечити підприємство значними економічними вигодами і водночас можуть наражати його на високий ризик, який пов'язаний із необґрунтованим інвестуванням, що може в майбутньому призвести до неплатоспроможності чи банкрутства підприємства. На жаль, у звітності вітчизняних підприємств нематеріальні активи займають все ще дуже незначне місце, що зумовлено як відсутністю підходів до їх виявлення та обліку, так і недостатністю уваги до цього активу. На сьогодні такі методики у вітчизняній практиці зовсім не розроблені. Зарубіжні методики з цієї тематики теж викликають неоднозначні думки. Саме нерозробленість наведених вище питань і зумовило вибір теми дипломної роботи.

Мета та завдання дослідження полягає в удосконаленні теоретичних засад та обґрунтування аспектів обліку, аналізу та контролю нематеріальних активів підприємства, встановлення правильності документального

оформлення операцій з нематеріальними активами, перевірка правильності ведення обліку нематеріальних активів, оцінка організації методики обліку нематеріальних активів, організації і методики проведення аудиту нематеріальних активів підприємства, підтвердження законності і правильності відображення на рахунках бухгалтерського обліку.

Предмет дослідження є облік, аудит та контроль нематеріальних активів підприємства.

Самостійні розробки і пропозиції автора. На базі товариства з обмеженою відповідальністю «ПРОМЕКОІНВЕСТ» досліджено облік нематеріальних активів, як основне джерело доходів, що становить частину фонду індивідуального споживання матеріальних благ та послуг, які надходять працівникам у відповідності з кількістю та результатами праці.

Загальний висновок і оцінка випускної роботи. Випускна робота Андрусак Ірини Мирославівни на тему: "Облік і контроль нематеріальних активів підприємства" виконана відповідно до вимог кафедри обліку і аудиту ДВНЗ "Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника", тому може бути допущена до захисту із оцінкою "відмінною", а її автор заслуговує на присвоєння кваліфікації економіста за освітнім рівнем "бакалавр" за спеціальністю 071 "Облік і оподаткування".

Рецензент:

Кандидат економічних наук,
доцент ДВНЗ «Прикарпатський
національний університет ім В. Стефаника

С. М. Васильченко

14.05.2020 р.

ЗМІСТ

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСНОВИ ОБЛІКУ І КОНТРОЛЮ НЕМАТЕРІАЛЬНИХ АКТИВІВ.....	6
1.1. Економічна сутність та класифікація нематеріальних активів.....	6
1.2 Нормативно-правове та літературне забезпечення обліку і контролю нематеріальних активів.....	17
1.3. Методика досліджень обліку нематеріальних активів.....	21
 РОЗДІЛ 2. ОРГАНІЗАЦІЯ ОБЛІКУ І КОНТРОЛЮ НЕМАТЕРІАЛЬНИХ АКТИВІВ НА ПІДПРИЄМСТВІ.....	27
2.1. Організація первинного обліку нематеріальних активів у підприємстві.....	27
2.2. Організація аналітичного і синтетичного обліку нематеріальних активів.....	33
2.3. Контроль нематеріальних активів на підприємстві.....	38
 РОЗДІЛ 3. ВДОСКОНАЛЕННЯ ОРГАНІЗАЦІЇ ОБЛІКУ І КОНТРОЛЮ НЕМАТЕРІАЛЬНИХ АКТИВІВ.....	46
3.1. Вдосконалення організації ведення синтетичного та аналітичного обліку нематеріальних активів.....	46
3.2. Вдосконалення автоматизованого ведення обліку нематеріальних активів на підприємстві.....	50
3.3. Вдосконалення процесу проведення контролю на підприємстві.....	56
ВИСНОВКИ.....	61
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	63
ДОДАТКИ.....	68

ВСТУП

Актуальність теми. Нематеріальні активи є економічною категорією, особливістю є відсутність матеріальної форми та її вплив на функціонування підприємства. Нематеріальні активи забезпечують підприємству економічні вигоди у майбутньому. Впливають на запобігання ризику стосовно недоцільного вкладення інвестицій і забезпечення прибутковості підприємства. Нематеріальні активи створюються підприємством проте не завжди виступають його власністю.

Діяльність підприємств у ринкових умовах є складною тому, що відчувається постійне недоотримання інформації, або недостовірної інформації яка впливає на ефективність управління. Виникає потреба у забезпеченні нового підходу до визначення нематеріальних активів, а також організації обліку, проведенні оцінки, що викликано недосконалістю нормативної бази.

Звітність підприємств у частині нематеріальних активів має незначне місце, що зумовлено недостатністю визначеного підходу до обліку, а також неналежною увагою цьому питанню.

Не обґрунтований підхід власне до контролю нематеріальних активів, який містить загальні правила його проведення, тому виникає потреба в його розробці та послідовності дій контролю цих активів. Тому вищесказане зумовило актуальність теми кваліфікаційної роботи.

Організації бухгалтерського обліку у підприємствах приділено увагу вченими А. Адамовим, Ф. Бутинцем, М. Карпущенком, Д. Кузьмінім, З. Плисою, І. Садовською та ін. Вони виділяють окреме місце нематеріальним активам і обґрунтовують їх роль для підприємства. Однак у науковому плані ще є багато невирішених питань.

Мета і завдання дипломної роботи. Метою кваліфікаційної роботи є дослідження поняття нематеріальних активів, їх аналізу на підприємстві та розгляд процесу контролю.

Відповідно до поставленої мети ставилися і необхідно виконати такі завдання:

- дослідити сутність і класифікацію нематеріальних активів;
- розглянути нормативно-правове забезпечення нематеріальних активів;
- розкрити методику дослідження;
- розкрити процес організації бухгалтерського обліку у розрізі синтетичного і аналітичного обліку;
- розкрити пропозиції удосконалення організації обліку та процесу контролю нематеріальних активів.

Об'єктом дослідження виступає діяльність підприємства ТОВ «ПРОМЕКОІНВЕСТ».

Предметом дослідження є організація обліку й контролю нематеріальних активів підприємства.

Методи дослідження. Основами дослідження є загальні наукові методи пізнання абстрактно логічні, індукції та дедукції, синтезу та аналізу, а також конкретні методи для обґрунтування економічних явищ у єдиний економічний процес.

Інформаційною базою дослідження є Закони України, постанови Кабінету Міністрів України, дані Комітету статистики України, Інструктивні матеріали, показники фінансової звітності підприємства.

Наукова новизна одержаних результатів. Наукова новизна роботи полягає в тому, що здійснивши аналіз публікацій сформовано методику обліку нематеріальних активів, відповідно до законодавства України, сформовано рекомендації, які властиві організації облікового процесу нематеріальних активів.

Відповідно з дослідженням отримано такі результати:

- обґрунтовано поняття нематеріальних активів, здійснено їх ідентифікацію;
- розкрито пропозиції стосовно процесу обліку нематеріальних активів, розглянуто синтетичний та аналітичний облік;

- розроблено пропозиції щодо вдосконалення обліку нематеріальних активів у підприємстві;
- розкрито організацію контролю у підприємстві.

Отримані результати знайшли застосування в практичній діяльності підприємства ТОВ «ПРОМЕКОІНВЕСТ» що означає про ефективність запропонованих рекомендацій.

РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСНОВИ ОБЛІКУ І КОНТРОЛЮ НЕМАТЕРІАЛЬНИХ АКТИВІВ

1.1 Економічна сутність та класифікація нематеріальних активів

Підприємства використовують у своїй роботі довгострокові активи, як нематеріальні активи тому, що вони можуть приносити прибутки при умові їх ефективного використання. Актуальними питаннями є облікове забезпечення нематеріальних активів, тому що на сьогодні недосконала практика їх використання у визначенні єдиних вимог визнання нематеріальних активів. Тому, сьогодні важливо є вивчити питання сутності нематеріальних активів, класифікаційних їх ознак, оцінки їх та відображення в балансі.

Засобами тривалого використання, які відносяться до складу необоротних активів, про те вони не мають матеріальної форми (фактичної, натуральної). Зазвичай нематеріальні активи виступають як підтвердження легальності прав власності власника.

Відповідно до П(С)БО 8 нематеріальний актив це – “нематеріальний актив, який не має матеріальної форми та може бути ідентифікований” [1]. Нематеріальний актив знаходиться на підприємстві з метою використання протягом певного періоду, більше одного року (одного операційного циклу, якщо він перевищує більше одного року) призначений для виробництва, торгівельної діяльності, для адміністративних цілей, або можливого надання в оренду іншим суб’єктам господарювання.

Відповідно до П(С)БО 19 матеріальні активи оцінюються за “поточною ринковою вартістю, однак за відсутності активи такої вартості оцінюються за оціночною вартістю, яку підприємство сплатило б за актив у разі операції між обізнаними, зацікавленими та незалежними сторонами, виходячи з наявної інформації” [2].

У законодавчих документах виділено 2 підходи стосовно визнання нематеріальних активів (рис. 1.1.).

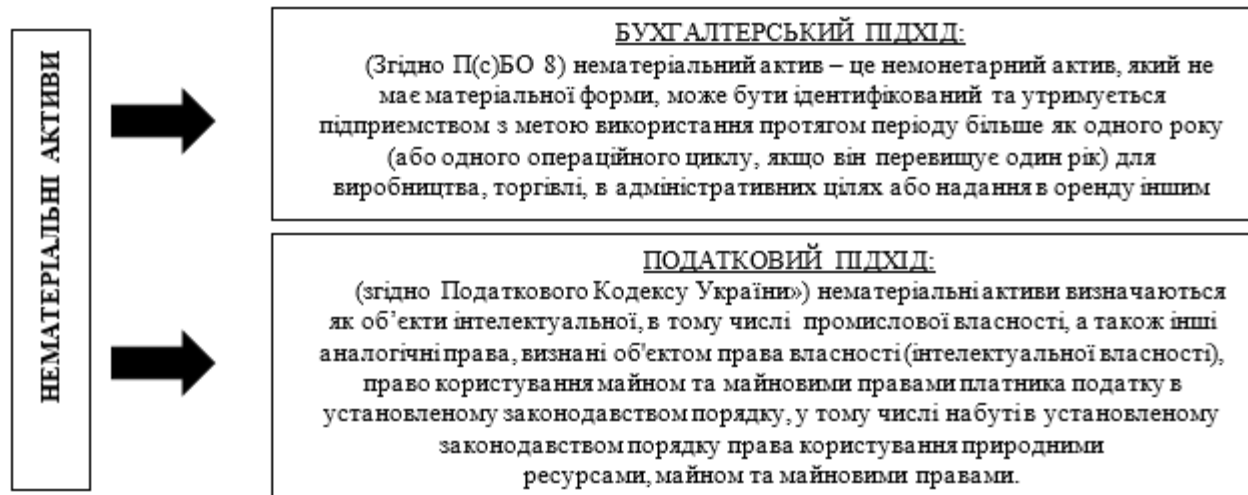

Рис. 1.1. Визначення нематеріальних активів у вітчизняній практиці

На рис. 1.1. зазначено відмінності стосовно терміну використання нематеріальних активів та процедури нарахування амортизації.

Відповідно до даного визначення, можна виділити критерії відповідно до яких активи можна віднести до нематеріальних активів та провести їх порівняння у відповідності між національним та міжнародними положеннями (табл. 1.1.).

Облік і класифікація нематеріальних активів здійснюється за кожним окремим таким нематеріальним активом, а саме: права користування природними ресурсами; права користування майном; права на знаки для товарів і послуг; права на об'єкти промислової власності; авторські та суміжні з ними права; гудвіл; інші матеріальні активи.

Такі ознаки характеризують нематеріальні активи: відсутність матеріальної форми; можливість використання протягом тривалого терміну (більше 1 р.); він може бути корисним для підприємства; неможливість точного визначення прибутку при використанні активу. Ідентифікування нематеріальні активів згідно до П(С)БО 8 наведено у таб. 1.1. та табл. 1.2.

Таблиця 1.1.

Основні критерії нематеріальних активів

Критерій	Економічний зміст	
	П(с)БО	МСФЗ
Немонетарність	Немонетарні активи – всі активи, крім грошових коштів, їх еквівалентів та дебіторської заборгованості у фіксованій (або визначеній) сумі грошей (П(С)БО 19) [12]	Всі активи крім грошових коштів та активів, які мають бути отримані у фіксованій або визначеній сумі грошей (п. 8 МСБО 38) [19]
Нематеріальність	Не містить визначення	Актив не має матеріальної форми. Матеріальний актив являється лише засобом втілення нематеріального активу, носієм інформації щодо нематеріального активу. Причому матеріальний носій має набагато меншу вартість, ніж вартість самого нематеріального активу (п. 4 МСБО 38) [19]
Ідентифікованість	Ідентифіковані активи та зобов'язання - придбані активи та зобов'язання, які на дату придбання відповідають критеріям визнання статей балансу, встановлених НП(с)БО 1 (П(С)БО 19) [12]	Актив є ідентифікованим, якщо він: • може бути відокремлений, тобто, його можна відокремити або відділити від суб'єкта господарювання і продати, передати, ліцензувати, здати в оренду або обміняти індивідуально або разом із пов'язаним із ним контрактом, ідентифікованим активом чи зобов'язанням, незалежно від того, чи має суб'єкт господарювання намір зробити це; • виникає внаслідок договірних або інших юридичних прав, незалежно від того, чи можуть вони бути передані або відокремлені від суб'єкта господарювання або ж від інших прав та зобов'язань (п. 12 МСБО 38) [19].
Контрольованість	Не містить визначення	Суб'єкт господарювання контролює актив, якщо він має повноваження отримувати майбутні економічні вигоди, що надходять від основного ресурсу, та обмежувати доступ інших до цих вигід. Необхідною умовою контролю ресурсів є наявність юридичних прав (п.13 МСБО 38) [19]
Отримання економічних вигод у майбутньому	Не містить визначення	Майбутні економічні вигоди, які надходять від нематеріального активу, можуть включати дохід від продажу продукції чи послуг, заощадження витрат або інші вигоди, які є результатом використання активу суб'єктом господарювання. Наприклад, використання інтелектуальної власності у виробничому процесі може зменшити майбутні виробничі витрати, а не збільшити майбутні доходи (п. 17 МСБО 38) [19]
Вартість достовірно визначена	Придбані (створені) нематеріальні активи зараховуються на баланс підприємства за первісною вартістю (пп. 10–18 П(С)БО 8) [10]	Нематеріальний актив слід первісно оцінювати за собівартістю (п. 24 МСБО 38) [19]
Наявність первинних документів	Типові форми первісного обліку об'єктів нематеріальних активів та порядок їх застосування затверджені Наказом Міністерства фінансів України від 22 листопада 2004 р. № 732 [9]	Не містить визначення

Активация

Таблиця 1.2.

Класифікаційні ознаки нематеріальних активів

Група	Об'єкт	Документальне оформлення прав	Рахунок бух. обліку
1 – права користування природними ресурсами	Право користування надрами. Право користування іншими ресурсами природного середовища. Право користування геологічною та іншою інформацією про природне середовище	Дозволи на користування надрами чи іншими ресурсами природного середовища, а також, геологічною та іншою інформацією про природне середовище	121
2 – права користування майном	Право користування земельною ділянкою (крім права постійного користування). Право користування будівлею. Право на оренду приміщення. Інші подібні права	Установчий договір про здійснення внеску до статутного капіталу у вигляді права користування. Акт приймання-передачі прав. Відповідний договір про придбання прав (наприклад, придбання емфітевзису, суперфіцію). Витяг із Державного реєстру речових прав на нерухомість	122
3 – права на комерційні позначення	Право на торгові марки (знаки для товарів і послуг). Право на комерційні (фірмові) найменування. Інші подібні права	Свідоцтво про реєстрацію виключного права на знак для товарів та послуг	123
4 – права на об'єкти промислової власності	Винаходи. Корисні моделі. Промислові зразки. Сорти рослин. Породи тварин. Компонування (топографії) інтегральних мікросхем. Комерційні таємниці, у тому числі ноу-хау. Захист від недобросовісної конкуренції	Свідоцтво про державну реєстрацію авторського права на інтелектуальну власність, стосовно винаходів, корисних моделей, промислових зразків. Державна реєстрація сортів рослин у службі з охорони прав на сорти рослин Міністерства агропромислової політики	124
5 – авторське право та суміжні з ним права	Право на літературні, художні, музичні твори. Право на комп'ютерні програми. Право на програми для ЕОМ, компіляції даних. Право на фонограми, відеограми. Право на передачі організацій мовлення. Інші подібні права	Авторські права не потребують державної реєстрації. Права виникають у момент створення твору (самостійно автором, або на замовлення з повною передачею авторських прав замовнику). Реєстрація проводиться за бажанням автора.	125
6 – інші нематеріальні активи	Право на провадження діяльності. Використання економічних та інших привілеїв. Інші подібні права	Суб'єкт господарювання для проведення ліцензованого виду діяльності повинен отримати ліцензію. Ліцензія видається на визначений у ній строк і не підлягає відчуженню та передачі іншим суб'єктам господарювання	127

Захист інтелектуальної власності з правової точки зору включає заборону на використання нематеріальних активів без згоди його власника.

Патент визначає право на винаходи, промислові знаки. Цей документ видається органом та є підтвердження прав власника на нематеріальний актив. Захист прав на торговельні марки зазначається за наявності свідоцтва.

Захист комерційної назви, дається за умови при можливості ідентифікувати одну особу від іншої. Дійсною така назва буде лише з моменту його використання, а також охоронятиметься без подання заявки на реєстрацію даного товару [3, с. 148].

Захист права на географічне відображення виникає при його реєстрації. Обсяг охорони визначається відповідно до характеристики товару і його території географічного походження, що зафіксовано в державному реєстрі.

В державному реєстрі фіксується авторське право, що може відображатися автором у кожному виготовленому підприємством творі, при цьому автору видається свідоцтво. Захист суміжних прав виробників виконується за умови, що не порушується авторське право на товар, при цьому не виникає потреби у виконанні будь-яких формальностей щодо випуску [4].

Не має потреби спеціального захисту власність підприємства, до якого відносять: спеціальні пропозиції, гудвіл, ноу-хау, при чому захист зазначеного права визначається менеджерами цього підприємства.

Передання права власності у користування іншим суб'єктам можливе лише за умови оформлення спеціальної ліцензійної угоди.

Речове право на невласне майно відповідно зазначено на рис. 1.2.

Нематеріальні активи, що не визнаються, а підлягають відображенню у складі витрат звітного періоду в якому вони були проведені: витрати що пов'язані з дослідженнями; витрати стосовно забезпечення кадрами для підприємства, їх навчання та перекваліфікація; витрати, що спрямовуються на рекламу товару послуги та їх просування в умовах ринку; витрати направлені на створенням, перетворення, реорганізацією, переміщення підприємства; витрати здійснені на підвищення ділової репутації суб'єкта господарювання.

Рис.1.2 Ознаки класифікаційні нематеріальних активів у залежності від економічного змісту та отримання

Нематеріальний актив, як об'єкт бухгалтерського обліку відображено на рис. 1.3.

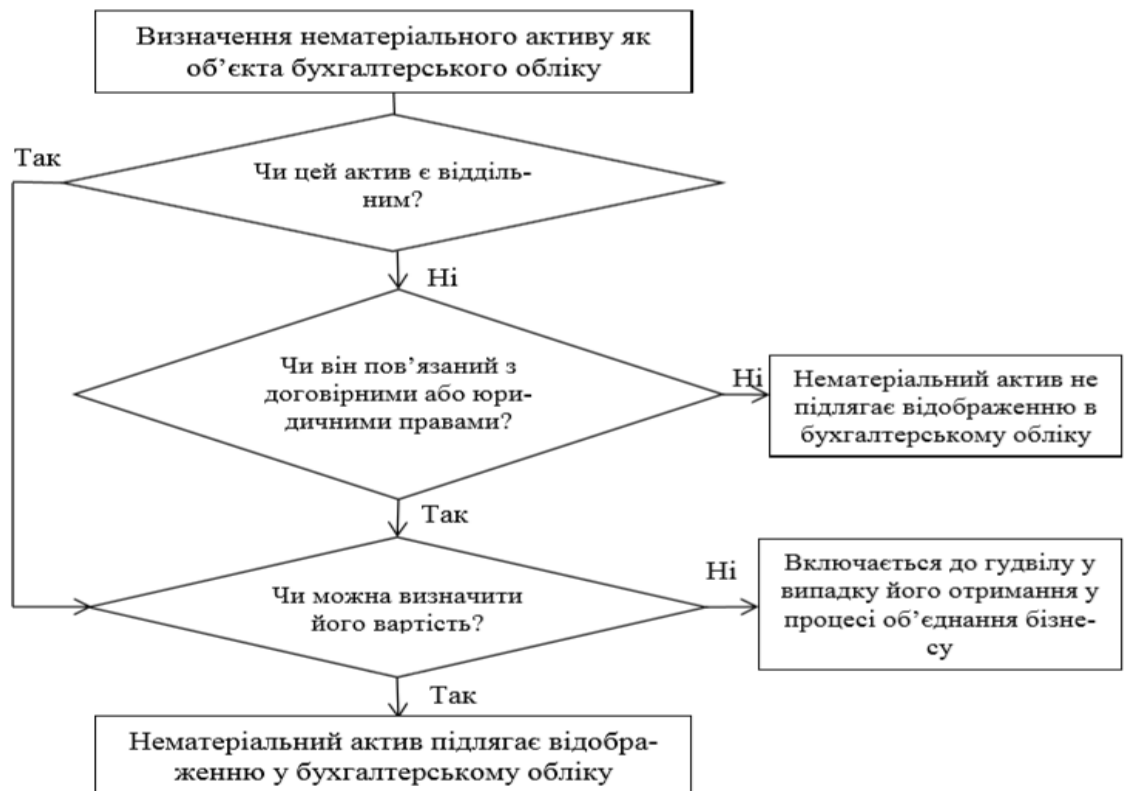

Рис. 1.3. Послідовність процесу ідентифікації нематеріального активу

Групування нематеріальних активів їх за ознаками, що дає можливість ефективного управляти ними наведено на рис. 1.4.

Нематеріальні активи мають свою грошову оцінку, при цьому відображення придбаного чи отриманого нематеріального активу в балансі відбувається за таких зазначених умов:

- можливість отримання економічних вигод на перспективу, що пов'язані з використанням цього активу;
- можливість достовірного визначення вартості нематеріального активу у підприємстві. Актив відображатиметься в балансі суб'єкта господарювання, за умови, що підприємство визначає:

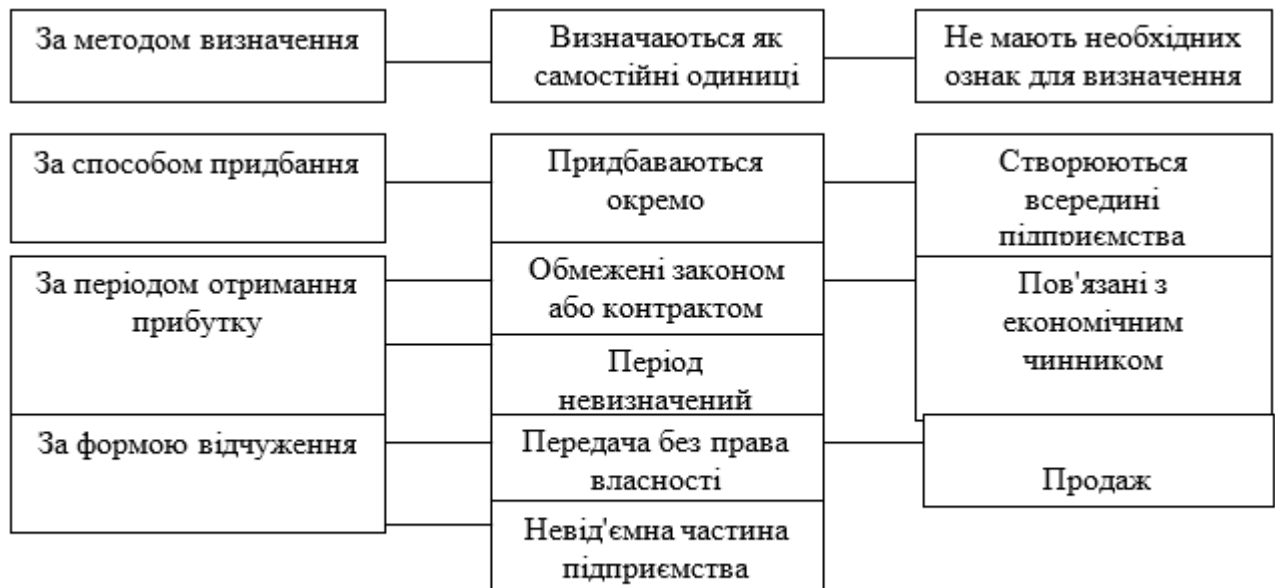

Рис. 1.4. Класифікація нематеріальних активів в управлінні

1. мету, а також ресурси для доведення зазначеного активу, до стану що підприємство зможе використовувати його у виробничому процесі;
2. може отримати економічні вигоди від його застосування;
3. матиме дані про витрати здійснені на створення цього активу [5].

Однак не відповідність зазначеним критеріям зазначеного активу, передбачає віднесення здійснених витрат на цей нематеріальний актив у звітному періоді в якому вони були проведені без їх визнання у перспективі нематеріальним активом.

На баланс підприємства зарахування створеного чи придбаного нематеріального активу здійснюється за первісною вартістю.

Первісна вартість нематеріального активу формується відповідно до МСФЗ 38 наведена у табл. 1.3.

Нематеріальний актив збільшує первісну вартість за умов модернізації цього активу на суму витрат, які було здійснено, а також їх використання передбачає економічні вигоди у на перспективу.

Витрати, що здійснені на підтримку нематеріального активу у функціонуючому стані відображаються у звітному періоді, у якому вони були у підприємстві здійснені.

Таблиця 1.3

Формування первісної вартості залежно від способу одержання
нематеріального активу

№	Спосіб надходження	Порядок формування первісної вартості	П(С)БО 8
1	Придбаний на грошові кошти	ціна (вартість) придбання + мито, непрямі податки, які не підлягають відшкодуванню + інші витрати, безпосередньо пов'язаних з придбанням та доведенням до стану, у якому НА придатний для використання за призначенням	Пункт 11
2	Придбаний в обмін на подібний об'єкт	залишкова вартість переданого НА, справедлива вартість (якщо залишкова вартість більша за справедливу)	Пункт 12
3	Придбаний в обмін (або частковий обмін) на неподібний об'єкт	справедлива вартість переданого НА +/- сума грошових коштів чи їх еквівалентів, що була передана (отримана) під час обміну	Пункт 12
4	Отриманий безоплатно	справедлива вартість на дату отримання	Пункт 13
5	Внесок засновників до статутного капіталу	погоджена засновниками справедлива вартість	Пункт 14
6	Отриманий в наслідок об'єднання підприємств	справедлива вартість	Пункт 15
7	Виготовлений власними силами	прямі витрати на оплату праці +прямі матеріальні витрати +інші витрати, безпосередньо пов'язаних з доведенням до стану, у якому нематеріальний актив придатний для використання за призначенням	Пункт 16

Списання нематеріального активу підприємства з балансу можливе за зазначених умов: безоплатна передача, продаж, або коли їх використання не принесе вигод. Фінансовий результат від вибуття нематеріального активу визначається як різниця між одержаним доходом від їх вибуття за мінусом непрямих податків та витрат, які було здійснено при вибутті та їх вартістю залишковою [6, с. 212].

Однак виникають проблеми з оцінкою нематеріальних активів при їх вибутті, а також при їх надходженні, тому виникає проблема при формуванні первісної вартості нематеріального активу. Відповідно сформовано порядок формування первісної вартості їх в залежності від надходження нематеріального активу, що відображено в табл. 1.4.

Таблиця 1.4

Формування первісної вартості нематеріальних активів в залежності від виду та способів їх отримання

Вид	Первісна вартість у залежності від способу надходження нематеріального активу					
	Придбаний за грошові кошти	Придбаний в обмін на подібний	Придбаний в обмін на неподібний	Отриманий безоплатно	Внесок до статутного капіталу	Виготовлений самостійно
Права користування природними ресурсами	Платежі за користування + георозвідувальні роботи + збір за видачу ліцензії + акцизний збір	залишкова вартість або справедлива вартість	справедлива вартість +/- сума коштів, передана чи отримана	справедлива вартість об'єкту на дату отримання	погоджена засновниками справедлива вартість	-
Права користування майном	контрактна вартість + витрати, що супроводжують придбання	залишкова вартість або справедлива вартість	справедлива вартість +/- сума коштів, передана чи отримана	справедлива вартість об'єкту на дату отримання	погоджена засновниками справедлива вартість об'єкта	-
Права на знаки для товарів і послуг	оплата + юридичні послуги з оформлення права на об'єкт	залишкова вартість або справедлива вартість	справедлива вартість +/- сума коштів, що була передана чи отримана	справедлива вартість об'єкту на дату отримання	погоджена засновниками справедлива вартість	оплата послуг фізик-них чи юридичних осіб + мито
Права на об'єкти промислової власності	збір за подання заявки + збір за проведення експертизи + державне мито за видачу патенту + збір за публікацію про видачу патенту	залишкова вартість або справедлива вартість	справедлива вартість +/- сума коштів, що була передана (отримана) під час обміну	справедлива вартість на дату отримання	погоджена засновниками справедлива вартість	витрати на створенням + збори щодо охорони прав + заробітна плата автора + збори до фондів соціального страхування
Авторські та суміжні з ними права	збори за підготовку до державної реєстрації авторського права і договорів, які стосуються права автора + держ. мито за видачу свідоцтва	залишкова вартість або справедлива вартість	справедлива вартість +/- сума коштів, що була передана (отримана) під час обміну	справедлива вартість на дату отримання	погоджена засновниками справедлива вартість об'єкта	зарплата основних робітників + прамі матеріальні витрати + інші витрати
Інші нематеріальні активи	у випадку ліцензії - плата за видачу ліцензії	залишкова вартість або справедлива вартість	справедлива вартість +/- сума коштів, що була передана (отримана) під час обміну	справедлива вартість об'єкту на дату отримання	погоджена засновниками справедлива вартість об'єкта	-

Оцінка нематеріального активу відповідно міжнародної практики передбачає, як це процес визначення грошової суми, яка буде відображена в

фінансовій звітності підприємства за якою визнаватиметься даний актив [7, с. 163]. При цьому визначені методи оцінки нематеріальних активів рис. 1.5.

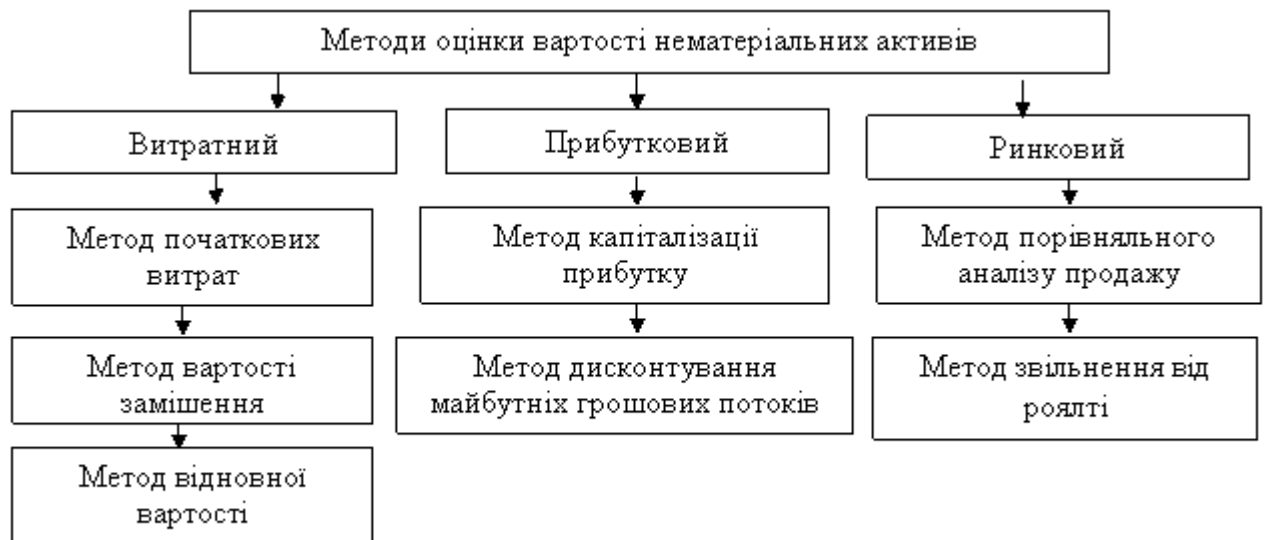

Рис. 1.5. Методи оцінки вартості нематеріальних активів

Заслуговує на увагу витратний метод, що врахує витрати понесені на зазначений нематеріальний актив.

Метод початкових витрат визначається за показниками звітності за останні звітні періоди.

Визначення максимальної вартості активу враховує метод вартості заміщення, при цьому беруть до уваги мінімальну ціну аналогічного нематеріального активу, яку потрібно оплатити при його купівлі.

Метод відновної вартості передбачає визначення відновної ціни, яка визначається з урахуванням витрат для створення подібного аналогу такого нематеріального активу [8, с. 45].

В свою чергу, прибутковий метод передбачає врахування економічних вигод, які суб'єкт господарювання думає отримати від використання нематеріального активу в процесі його функціонування.

Порівняльний або ринковий метод передбачає проведення оцінки нематеріального активу способом проведення порівняльного аналізу, а також методом звільненням від роялті.

Метод порівняльного аналізу охоплює порівняння нематеріального активу, що оцінюється з вартістю аналогічних активів [9, с. 212].

При дослідженні суті нематеріального активу та створення його первісної вартості, залежно від способу надходження, запропоновано поетапне формування первісної їх вартості, що дозволяє зменшити витрати часу на розрахунок первісної вартості, що сприятиме підвищенню оцінки нематеріального активу та детального відображення в балансі.

1.2 Нормативно-правове та літературне забезпечення обліку і контролю нематеріальних активів

До функціонування підприємств розширилися вимоги стосовно виконання законодавства України, що стосується ведення бухгалтерського обліку і складання фінансової звітності у відповідності до Міжнародних стандартів фінансової звітності (МСФЗ) [10].

Проте впровадження зазначених стандартів у облік вимагає перегляду і уточнення. За сутністю нематеріальні активи це особливий вид активів, що має суперечності стосовно термінології, визначення, здійснення оцінки, відображення в бухгалтерському обліку, документування, відображення у звітності.

Законодавча та нормативно-правова база бухгалтерського обліку охоплюючи також облік нематеріальних активів включає зовнішню та внутрішню документацію. Цією документацією визначено п'ять зовнішніх нормативних документів та один внутрішній.

До зовнішніх нормативних документів віднесено:

1. Конституція України, Кодекси та Закони України;
2. Укази Президента України, Постанови Кабінету Міністрів України з бухгалтерського обліку;
3. Міжнародні угоди (конвенції), Міжнародні стандарти бухгалтерського обліку та фінансової звітності;

4. Положення стандарти) бухгалтерського обліку, нормативні документи з бухгалтерського обліку та фінансової звітності, що затверджуються Мін. Фіном. України;

5. Положення, методичні рекомендації Мін. фіна. України, а також інших органів відносно обліку та звітності.

До внутрішніх нормативних документів відносять (розпорядження, ухвали, накази), інструкції, положення, графіки стосовно обліку та звітності суб'єкта господарювання.

Зовнішні і внутрішні документи, що стосується нематеріальних активів та їх обліку наведено на рис. 1.6.

Проблемою, яка виникла при переході обліку на МСФЗ, є саме відображення в обліку нематеріальних активів, оскільки вони відповідають вимогам МСФЗ 38. Не завжди всі власно сформовані нематеріальні активи необхідно відображати в обліку як нематеріальні активи відповідно до МСФЗ.

Тому суб'єкти господарювання, які скоріше вели бухгалтерський облік за П(с)БО і мають вести облік за МСФЗ то вони мають припинити вести їх облік, а також списати їх з балансу. Така ситуація звужить кількість підприємств з нематеріальними активами і незважаючи буде виконано вимоги, які стосуються МСФЗ. Відповідно з вимогами МСФЗ витрати понесені на бренд, клієнтську базу чи інші нематеріальні активи буде відображено в тому звітному періоді в якому вони були виконані [10].

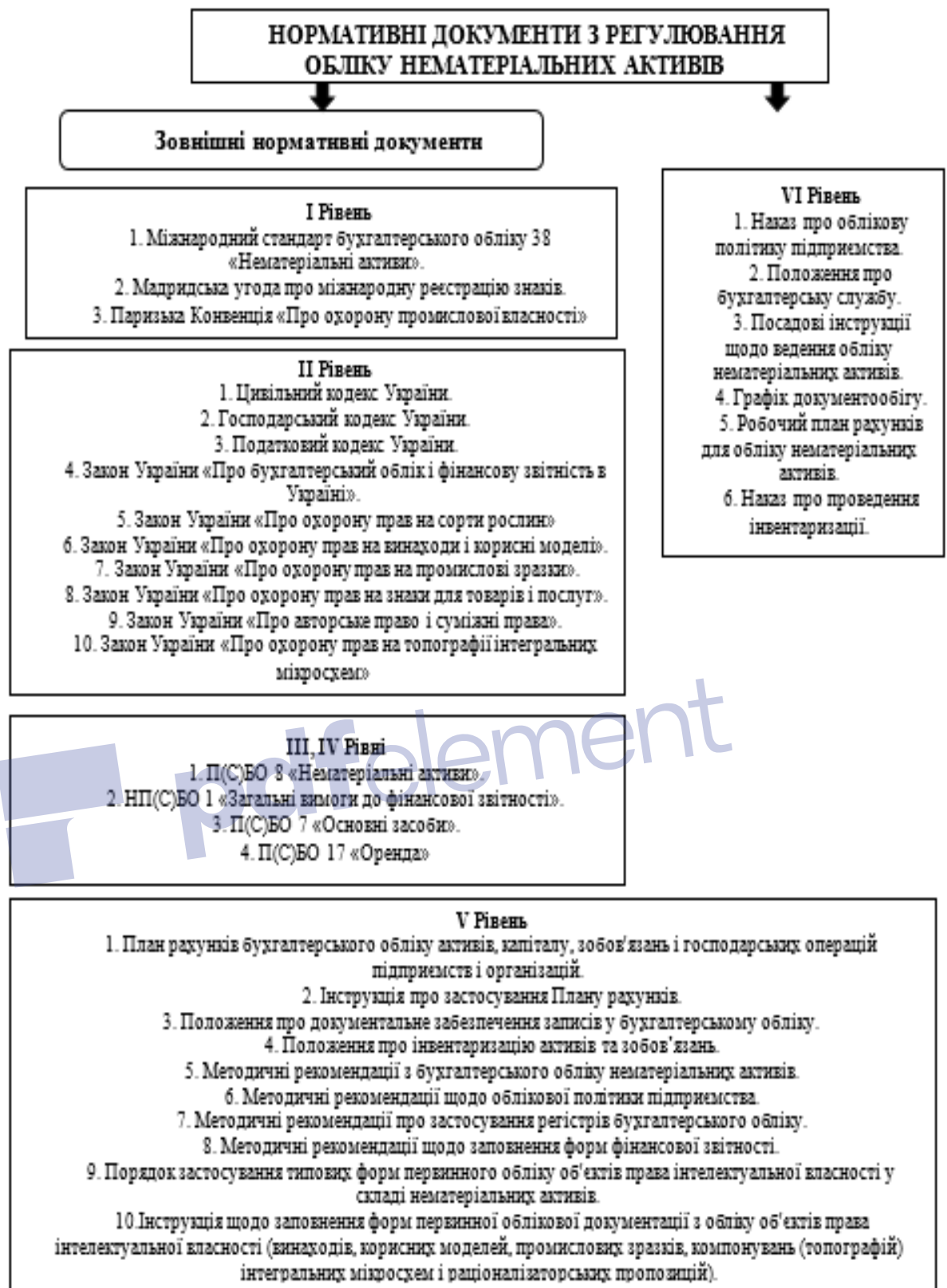

Рис. 1.6. Нормативне забезпечення обліку нематеріальних активів

Вітчизняна та Міжнародна практики мають розбіжності стосовно визначень: «торговельні марки», «знак обслуговування» та «товарний знак».

Результати дослідження світової практики спостерігають виокремлення, які стосуються товарних знаків, а також послуг.

У Цивільному Кодексі України відображається тлумачення "торговельна марка", відповідно до нього встановлюється право інтелектуальної власності на такий актив суб'єкта господарювання [11].

Позначення можуть мати різне значення, певне слово або слова, букви чи буква, цифри, зображення тощо. Для покращення обліку нематеріальних активів необхідно ввести термінологію, яка має задовольняти потреби вітчизняного і міжнародного ринку.

Внутрішніми документами, що регламентують облік та звітність є: положення про бух. службу, розпорядження про облікову політику, посадові інструкції, робочий план рахунків, наказ про організацію інвентаризації.

Однак, згідно МСФЗ наказ про облікову політику фірми не є обов'язковим для ведення обліку за МСБО, також його відсутність не суперечить МСБО.

Акціонерне товариство обирає метод нарахування амортизації, в залежності від їх корисного використання та очікуваних економічних вигод. Якщо такі економічні вигоди неможливо визначити тоді застосовується прямолінійний метод, тоді строк корисного їх використання визначається обов'язково. Слід зазначити що в МСФЗ 38 визначено положення, яке зазначає, що у деяких випадках суми амортизаційних відрахувань можуть бути включені до балансової вартості іншого активу [10].

Відповідно з методичними рекомендаціями 635 та П(с)БО 8, встановлено, що якщо існує активний ринок на нематеріальні активи, то на них може бути здійснена переоцінка за справедливою вартістю. Тоді слід робити переоцінку на всі групи такого нематеріального активу, аналогічно зазначено і в МСФЗ 38 [10].

Сутність нематеріальних активів розкривають вчені з проблем обліку. Ярош О.В. досліджує сутність матеріальних активів, а також їх облік за нац. стандартами [12, с. 8]. Доба В.М. розкриває питання місця інтелектуальних активів за стандартами [1]. Риллєєв С.В., Романюк А.Л. розкривають систематизацію та

групування нормативно-правових актів, що регулюють відносини та облік нематеріальних активів [13, с. 105]. Побережець О.В., Іванова К.В. досліджують проблеми обліку нематеріальних активів їх оцінку та класифікацію [14, с. 245]. Методику проведення аудиторської перевірки нематеріальних активів досліджують Олендій О.Т., Шушкова І.К. [15, с. 96].

Трактування «нематеріальний актив» в нормативних документах змінювалося протягом двадцяти п'яти років і в цей час характеризується у рекомендаціях і бухгалтерських стандартах, що не суперечить міжнародним стандартам. Сьогодні є необхідність роз'яснення та уточнення рекомендаціями бухгалтерського обліку нематеріальних активів, в частині виразу «незалежно від їх строку корисності» нематеріальних активів. Цей вираз можна характеризувати двома способами, що приносить різницю щодо нематеріального активу, тому даний вираз необхідно вилучити з характеристики.

1.3. Методика досліджень обліку нематеріальних активів

Дослідження обліку нематеріальних активів відбувається з використанням певних методів, тобто процесу, способу пізнання, що засновується для вивчення дійсності за допомогою сукупності певних прийомів та методів.

Опрацювання літературних джерел є етапом наукового дослідження, даний етап включає уточнення мети, теми, завдання, пропонується гіпотеза і розглядається методика [16, с. 224]. Застосовуються різні методи, серед них: дедукція, індукція, синтез, аналіз, абстрагування, порівняння, статистичних розрахунків моделювання та ін.

Рис. 1.7. Загальнонаукові методи дослідження бухгалтерського обліку*

Актив
Чтобы ак
раздел "Г

До особливостей методу економічного аналізу можна віднести:

- характеристика показників про роботу підприємства;
- визначення причин, що вплинули на зміни показників;
- встановлення залежності та зв'язку за допомогою певних прийомів [17, с. 93].

Аналіз нематеріальних активів здійснюється на визначенні принципів економічного аналізу, який має предмет вивчення та його особливості проведення. Він включає певні етапи становлення та розвитку, включаючи формування та використання засобів.

Основний масив аналізу становить вивчення інформаційної бази діяльності підприємства, яка включає зарахування нематеріального активу на баланс суб'єкта господарювання та його рух від організації його обліку та списання [18, с. 335]. Що в свою чергу охоплює вивчення первинної

документації, яка є базою та отримання підтвердження документаційного відносно об'єктів за якими здійснюється збереження нематеріальних активів.

Здійснюється аналіз нематеріальних активів з дослідження наявних нематеріальних активів та їх склад.

Завдання аналізу нематеріальних активів суб'єкта господарювання стан, переміщення охоплює:

- визначення наявності забезпеченості підприємства нематеріальними активами та їх стан;
- дослідження наявності нематеріальних активів, що мають охоронне значення на це та мають підтверджуючі документи;
- виявлення рівня використання нематеріальних активів та їх стан у підприємстві;
- визначення основних напрямів використання нематеріальних активів та їх шляхи поліпшення;
- виявлення резервів нематеріальних активів;
- визначення основних напрямів реалізації нематеріальних активів та їх вплив на ділову активність підприємства [19, с. 293].

Послідовність аналізу нематеріальних активів їх напрями використання наведено на рис. 1.8.

Рис. 1.8. Аналіз нематеріальних активів та їх напрями використання

Важливе значення має аналіз «ефективність використання нематеріальних активів», який включає такі складові:

- аналіз рентабельності, прибутку при використанні нематеріальних активів, який включає аналіз ефективності використання нематеріальних активів у підприємстві;
- аналіз собівартості продукції, витрат у результаті використання нематеріальних активів, що дає можливість встановити зміни у структурі собівартості та витрат;
- аналіз результатів діяльності підприємства, фінансового стану при використанні нематеріальних активів та визначення факторів впливу при інноваційному розвитку [20, с. 123].

Поширеними методами аналізу фінансового стану підприємства відображено на рис. 1.9:

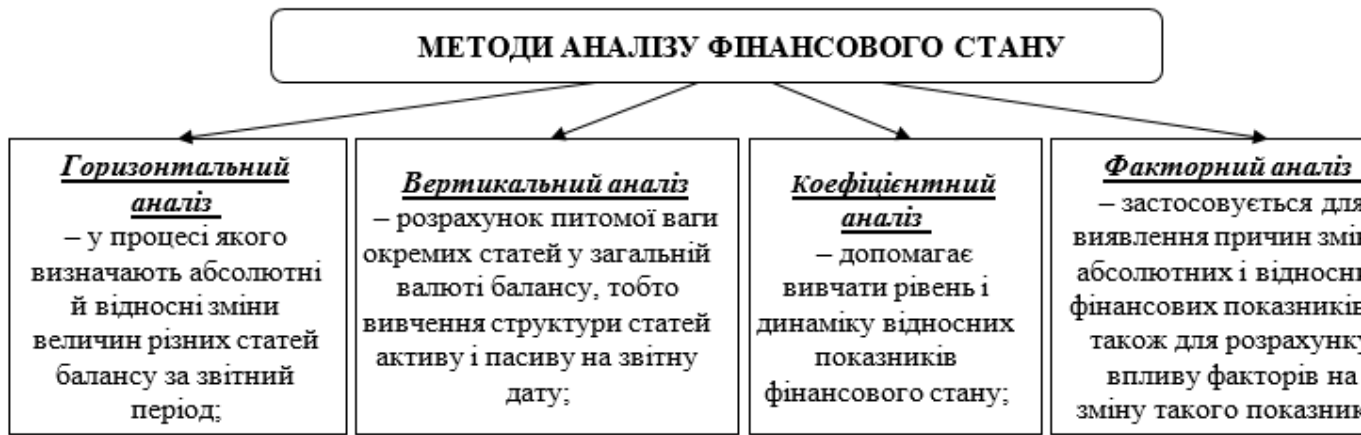

Рис. 1.9. Методи аналізу фінансового стану

Можливо здійснювати оцінку фінансового стану підприємства з урахуванням короткострокової та довгострокової плану розвитку, що включає показники наведені на рис. 1.10.

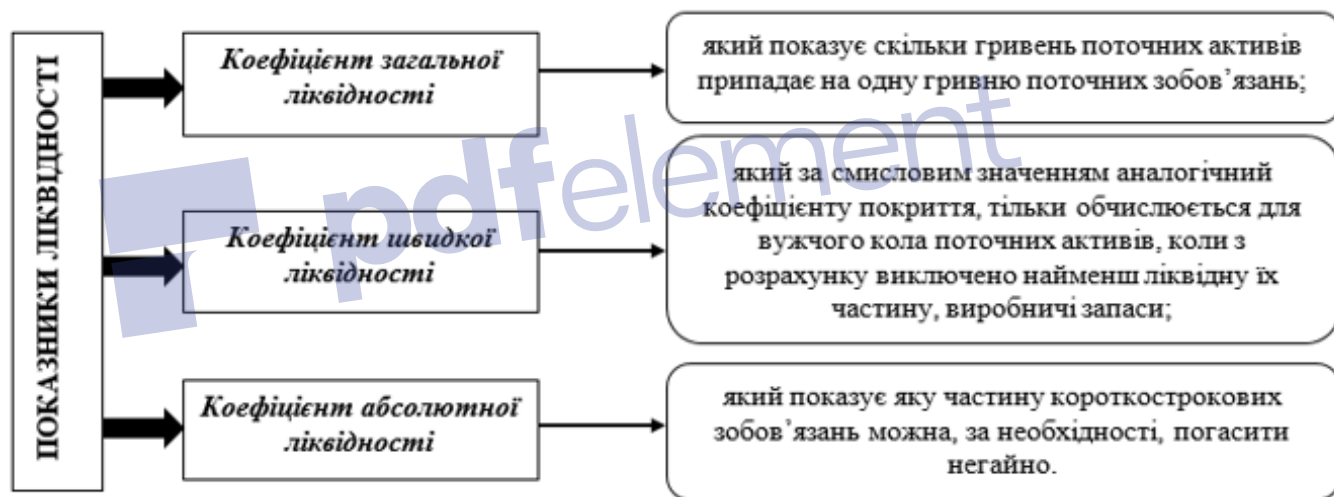

Рис. 1.10. Основні показники ліквідності

Як згадувалося вище, завданням є виявлення резервів підвищення результативності використання нематеріальних активів. Цей механізм передбачає визначення оцінки ефективності використання нематеріальних активів в процесі функціонування, визначення прогнозу стосовно формування нематеріальних активів, визначення їх строку корисності [21, с. 12]. Все у сукупності включає складові інноваційного розвитку суб'єкта господарювання та його економічної ефективності.

Крім загальнонаукових методів дослідження нематеріальних ключову роль відіграють методи елементів бухгалтерського обліку (рис. 1.11.).

Рис. 1.11. Прийоми бухгалтерського обліку

Важливо, що належне нормативно-правове і організаційне забезпечення обліку нематеріальних активів можна виважено провести дослідження за темою наукової розробки. В свою чергу дотримання послідовності здійснення наукового дослідження дасть можливість охарактеризувати здійснення організації обліку нематеріальних активів, а також запропонувати можливі варіанти та напрями підвищення ефективності використання у суб'єкта господарювання нематеріальних активів.

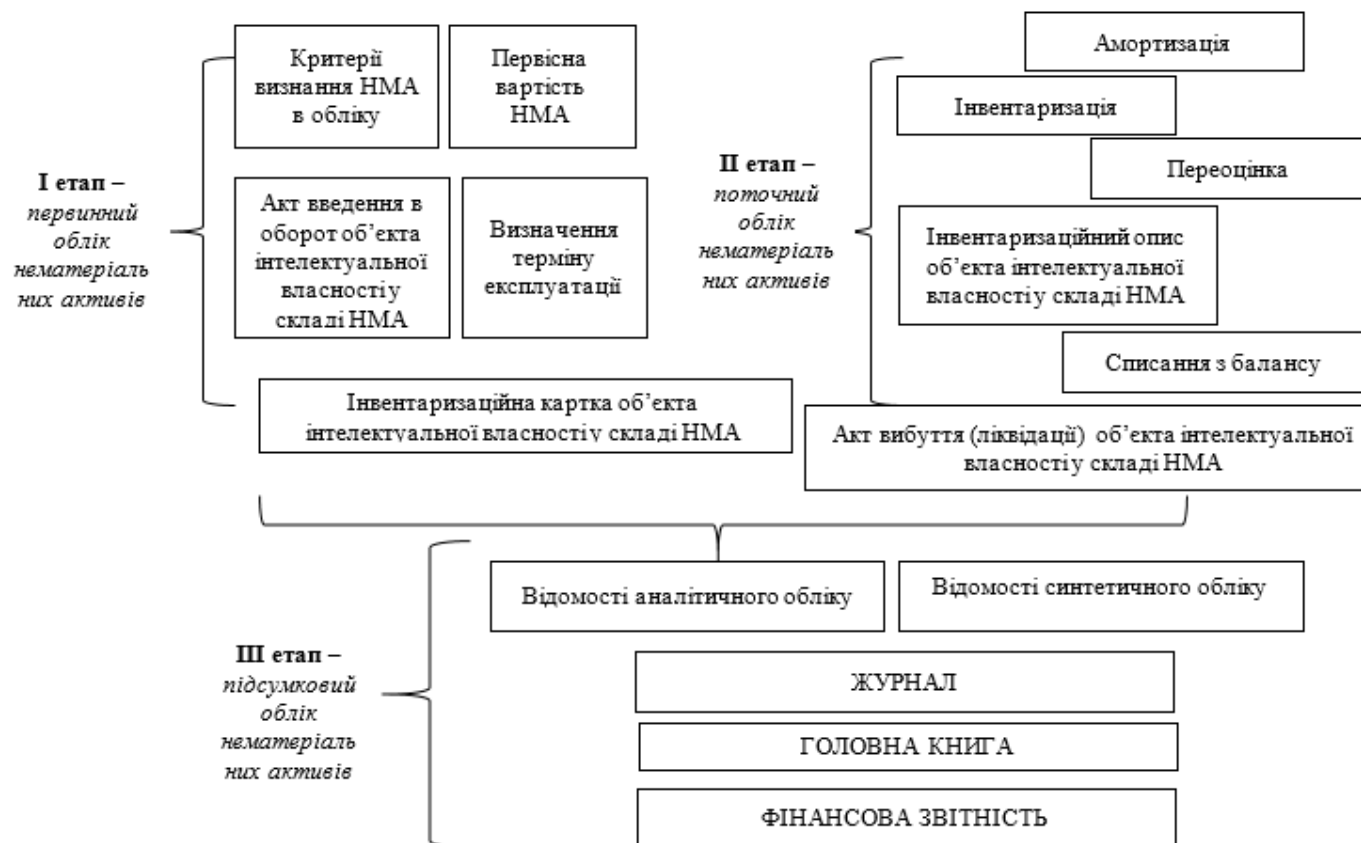
Розділ 2 Організація обліку і контролю нематеріальних активів у підприємстві

2.1. Організація первинного обліку нематеріальних активів у підприємстві

Одним із основних процесів на підприємстві є раціональна та ефективна організація бухгалтерського обліку, тому що саме від послідовності проведення певних дій щодо збирання, групування та подальшої обробки інформації та бухгалтерських даних буде залежати подальша діяльність суб'єкта господарювання.

Забезпечення бухгалтерського обліку даними щодо наявності нематеріальних активів є одним з основних завдань під час організації усіх облікових процесів у ТОВ «ПРОМЕКОІНВЕСТ», зважаючи на їх форму та специфіку застосування. Зокрема, сам процес організації обліку нематеріальних активів складається із трьох етапів – початкового (первинного), поточного та підсумкового обліку (рис. 2.1), проте кожний із цих етапів буде виконуватися в залежності обраної методики обліку.

Основні положення щодо формування бухгалтерських даних про нематеріальні активи, а також їх відображення у фінансовій звітності суб'єкта господарювання описано у МСФЗ 38 «Нематеріальні активи» [10].

Рис.2.1. Організація проведення обліку нематеріальних активів у ТОВ «ПРОМЕКОІНВЕСТ»

Первинний етап процесу організації бухгалтерського обліку включає в себе спостереження та документування первинної інформації під час здійснення господарської операції або одразу після її проведення. Нематеріальний актив н підприємство приймає та в подальшому обчислюється згідно до Наказу власника, що очолює Комісію з надходження та уведення у експлуатацію нематеріальних активів.

В ТОВ «ПРОМЕКОІНВЕСТ» нематеріальні активи оприбутковуються на підприємство різними способами. Це може бути купівля чи отримання безоплатно нематеріального активу і відображається у фінансовій звітності тільки якщо існує ймовірність у майбутньому отримувати певні економічні вигоди, а також їх вартість може бути точно визначена.

Тому для того, щоб нематеріальний актив відображався в балансі суб'єкта господарювання він повинен відповідати вище згаданим критеріям, а саме

достовірне визначення вартості та термінів використання даного активу, і аж після цього приймальна Комісія може прийняти рішення щодо взяття на баланс даний актив. У випадку, коли вартість нематеріального активу є точно визначеною, тоді приймальна комісія повинна раціонально визначити строк його корисного використання.

Нематеріальний актив, що визнається в обліку згідно всіх критеріїв, має точно визначену первісну вартість, а також певний строк корисного використання та згідно рішення приймальної Комісії може бути уведений в експлуатацію підприємства на базі формування Акту введення в господарський оборот об'єкта права інтелектуальної власності у складі нематеріальних активів та Інвентарної картки обліку об'єкта права інтелектуальної власності, згідно Наказу Міністерства фінансів України №732 [22].

Вище зазначений акт формується в одному примірнику по кожному окремому об'єкт нематеріального активу на базі усіх нормативно-правових документів. А також дана форма застосовується при [23, с. 136]:

- при включені до складу нематеріальних активів об'єкта, який буде відповідати критеріям ідентифікації нематеріального активу;
- при безпосередньо їх обліку, крім випадків, що від які згідно до чинного законодавства введення такого активу має бути сформовано в певному порядку;
- під час внутрішньогосподарського переміщення нематеріального активу.

Під час використання нематеріальних активів в процесі господарської діяльності здійснюється нарахування амортизації, яке встановлюється ТОВ «ПРОМЕКОІНВЕСТ» при включені даного об'єкта до балансу суб'єкта господарювання.

Під час здійснення відрахувань на амортизацію бухгалтерському обліку проведення відображаються у тому періоді до якого вони належать, і не залежать від результатів діяльності даного товариства. В обліковій політиці підприємства обов'язково прописуються усі зміни, що пов'язані із обчисленням амортизації.

Для точного та своєчасного обчислення терміну корисного використання нематеріального активу необхідно врахувати:

- строки корисного використання інших нематеріальних активів;
- моральний знос такого активу;
- інші правові обмеження та фактори.

Згідно з ПКУ будь-яка група нематеріальних активів має прописані свої терміни використання.

Бухгалтерський облік процесу нарахування амортизації нематеріального активу здійснюється окремо за кожним таким об'єктом. Також згідно вище зазначених даних, сам метод амортизаційних нарахувань нематеріальних активом може самостійно обиратися у ТОВ «ПРОМЕКОІНВЕСТ» і тільки у тому випадку коли даний актив в майбутньому принесе економічні вигоди. Але якщо у випадку коли такі умови не визначені амортизація буде здійснюватися прямолінійним методом. Нархування амортизації починається місяця, що настає за місяцем, коли даний актив був введений в експлуатацію і закінчиться наховуватися з місяця, наступного за місяцем після вибуття даного нематеріального активу.

Документування та обчислення амортизаційних відрахувань у ТОВ «ПРОМЕКОІНВЕСТ» здійснюється у Відомості обліку і амортизації нематеріальних активів.

Обчислена величина первісної вартості нематеріального активу відобразатиметься за переоціненою вартістю, фундаментом для якої є справедлива вартість на дату проведення переоцінки, проте під час цього в обліку не зазначається їх накопичена амортизація або у випадку знецінення даного активу.

Переоцінка у ТОВ «ПРОМЕКОІНВЕСТ» здійснюється на регулярних підставах для того, щоб балансова вартість нематеріального активу на певну дату суттєво не відрізнялася від справедливої вартості. Але переоцінка нематеріального активу може бути проведена лише тоді, коли на даний актив відкритий ринок. Також, слід зазначити, що деякі види нематеріальних активів є досить унікальними. Для прикладу, це може бути права на фільм, на виконання музичних творів, бренди, торгові марки та ін. На вище зазначені нематеріальні

активи не має активного ринку, тому вони обліковуються на балансі товариства тільки за собівартістю.

Неможливо провести переоцінку нематеріальних активів у наступних випадках:

- коли нематеріальний актив був попередньо невизначеним таким активом;
- коли первісна вартість нематеріального активу досить відрізняється від початкової собівартості такого активу.

Проте у випадку якщо проводиться переоцінка нематеріального активу, то величина амортизаційних відрахувань:

- перераховується згідно змін балансової вартості такого активу, таким чином, щоб загальна балансова вартість нематеріального активу була рівна його переоціненій вартості;

- віднімають від загальної балансової вартості нематеріального активу, а також перераховується чиста сума до рівня переоціненої вартості такого активу.

Визнання нематеріального активу припиняється зупиняється у разі:

- вибуття нематеріального активу;
- коли такий актив не приносить більше ніяких економічних вигод для суб'єкта господарювання [24, с. 198].

Фінансовий результат, що утворився під час списання з балансу підприємства такого активу буде визначатися шляхом віднімання чистого надходження від вибуття та балансовою вартістю такого активу. В результаті можна отримати як прибуток, та і збиток, але будь-який результат не буде включений ні до доходу, ні до витрат, а у фінансовій звітності буде зображуватися згорнуто загальною сумою прибутку або збитку суб'єкта господарювання.

Нематеріальний актив вибувають із балансу товариства різними шляхами: через передачу у фінансову оренду або безоплатну передачу, а також через їх реалізацію іншому суб'єктові господарювання. Для обчислення доходу від реалізації такого товару при списанні нематеріального активу застосовуються

критерії МСБО 18, а під час списання такого нематеріального активу через реалізації із зворотною орендою використовується МСБО 17 [25].

Під час списання нематеріального активу сума компенсації найперше обчислюється за справедливою вартістю, а у разі відстрочення надходження коштів – загальна величина компенсації буде розраховуватися за дисконтованою вартістю. Згідно МСБО 18 різниця, що виникає між номінальною та дисконтованою компенсаціями буде обчислюватися як фінансовий дохід.

У ТОВ «ПРОМЕКОІНВЕСТ» списання з балансу нематеріального активу суб'єкта господарювання документується за допомогою Акту вибуття (ліквідації) об'єкта права інтелектуальної вартості. Такий акт формується у двох примірниках наперед складеною комісією, що визначається наказом керівника товариства [26].

Отже, процес організації бухгалтерського обліку в ТОВ «ПРОМЕКОІНВЕСТ» здійснюється згідно міжнародних стандартів, де також враховані і всі вимоги законодавства України.

2.2. Організація аналітичного і синтетичного обліку нематеріальних активів

Облік нематеріальних активів у ТОВ «ПРОМЕКОІНВЕСТ» здійснюється на рахунку 12 «Нематеріальні активи». За дебетом даного рахунка зображується надходження або придбання такого активу, а за кредитом – списання з балансу нематеріального активу через його реалізацію або безоплатне передання, або в разі коли підприємство у майбутньому вже не зможе отримувати ніякі економічні вигоди, а також уцінка такого активу. Такий рахунок є балансовим, активним, та призначений для обліку господарських засобів. Структура обліку нематеріальних активів здійснюється окремо за кожним таким об'єктом та групою (табл. 2.1).

Таблиця 2.13.

Структура рахунку 12 „Нематеріальні активи”

Субрахунки	Види нематеріальних активів
121 „Права користування природними ресурсами”	Права користування надрами, іншими ресурсами природного середовища, геологічною та іншою інформацією про природне середовище;
122 „Права користування майном”	Права користування земельною ділянкою, будівлею, право на оренду приміщень тощо;
123 „Права на комерційні позначення”	Права на товарні знаки, торговельні марки, фірмові назви тощо;
124 „Права на об’єкти промислової власності”	Права на винаходи, корисні моделі, промислові зразки, сорт рослин, породи тварин, „ноу-хау”, захист від недобросовісної конкуренції тощо;
125 „Авторське право та суміжні з ним права”	Права на літературні і музичні твори, програми для ЕОМ, бази даних тощо;
127 „Інші нематеріальні активи”	Права на здійснення діяльності, використання економічних та інших привілеїв тощо.

Витрати на придбання (виготовлення) нематеріальних активів у ТОВ «ПРОМЕКОІНВЕСТ» застосовують рахунок 154 «Придбання (створення) нематеріальних активів».

Операції пов’язані з одержанням чи реалізацією прав на володіння чи користування нематеріальними активами у ТОВ «ПРОМЕКОІНВЕСТ»

здійснюється на основі складених договорів між користувачем і прямим власником:

- авторських договорів (права на використання творів літератури, науки, мистецтва тощо);
- ліцензійних договорів;
- комерційних договорів;
- інших договорів.

Аналітика за кожним об'єктом нематеріальних активів ведеться окремо у ТОВ «ПРОМЕКОІНВЕСТ» у картках обліку для об'єктів, що знаходяться в інтелектуальній власності “Інвертарна картка обліку об'єкта права інтелектуальної власності у складі нематеріальних активів”.

Картка формується в одному примірнику на основі “Акта (накладної) приймання-передачі, технічної та іншої документації”. В даній картці зазначається вся інформація стосовно об'єкта та усі зміни, що відбулися з ним.

Права власності на нематеріальні активи, що створені у ТОВ «ПРОМЕКОІНВЕСТ» власними силами, можна набути без укладання договору із власником чи персоналу підприємства. О. Б. Бутніка-Сіверський стверджує, що дана операція є реалізацією працівником суб'єкта господарювання, що розробив чи виготовив нематеріальний актив, тому що включає в себе передачу прав власності на такі активи чи надання права користування та розпорядження ними на основі договору підприємству, що замовило нематеріальний актив [8, с. 50].

Купівля готових нематеріальних активів іншими особами ТОВ «ПРОМЕКОІНВЕСТ» можна на підставі цивільно-правових договорів, а саме:

- авторського договору щодо використання активу;
- ліцензійного договору та ін.

Одержані нематеріальні активи після об'єднання підприємств обліковується за справедливою вартістю.

Оплачена загальною сумою величина нематеріальних активів має бути пропорційно розподілена між усіма купленими об'єктами.

Первісна вартість нематеріальних активів зростатиме на суму витрат, які будуть понесені для удосконалення даних активів та збільшення можливостей, а також вказаного строку використання, що впливатиме на збільшення майбутніх очікуваних економічних вигод.

Синтетичний облік нематеріальних активів під час амортизаційних нарахувань ведеться на субрахунку 133 “Накопичена вартість нематеріальних активів”. За кредитом даного рахунку відображається нарахування амортизації, а за дебетом – списання амортизації при вибутті активу або уцінці. Нематеріальний актив вибуває із балансу підприємства внаслідок його реалізації, безкоштовної передачі або через неможливість суб’єктом господарювання одержувати в майбутньому економічні вигоди [27, с. 293].

При списанні нематеріального активу фінансовий результат буде визначатися шляхом віднімання чистого надходження від вибуття та балансовою вартістю такого активу. Нарахована амортизація та подальший рух нематеріальних активів відображається у реєстрі “Відомість обліку нематеріальних активів і нарахування амортизації”.

Приклад типових кореспонденцій з обліку нематеріальних активів, що використовується у ТОВ «ПРОМЕКОІНВЕСТ» зображено в табл. 2.2.

В сучасних умовах господарювання бухгалтерський облік у ТОВ «ПРОМЕКОІНВЕСТ» абсолютно автоматизований та ведеться у спеціалізованій та прикладній програмі «1С: Бухгалтерія 2.0», а також “1С: Управління торговим підприємством”, де реєстри аналітичного та синтетичного обліку створюються автоматично через побудову спеціальних відомостей «Аналіз субконто по рахунку 12, 13, 15» та «Аналіз по рахунку 12,13,15».

Таблиця 2.2

**Типова кореспонденція рахунків по обліку нематеріальних активів у
ТОВ «ПРОМЕКОІНВЕСТ»**

Зміст господарських операцій	Кореспондуючі рахунки	
	Дебет	Кредит
1	2	3
Надходження нематеріальних активів		
Відображено надходження від постачальника придбаних нематеріальних активів	154	63
Відображено суму податкового кредиту по ПДВ	641	63
Відображено суму посередницьких послуг, пов'язаних з придбанням нематеріальних активів	154	685
Відображено суму ПДВ	641	685
Використано виробничі запаси при розробці нематеріальних активів	154	20
Нараховано заробітну плату працівникам, які займаються розробкою нематеріальних активів	154	66
Нараховано єдиний соціальний внесок на заробітну плату працівників, що займаються розробкою нематеріальних активів	154	651
Нараховано амортизацію на основні засоби, що використовуються при розробці нематеріальних активів	154	13
Введено в експлуатацію нематеріальні активи за первісною вартістю	12	154
Відображено суму дооцінки нематеріальних активів	12	41
Відображено вартість безоплатно одержаних нематеріальних активів.	12	424
Внесено нематеріальні активи в рахунок погашення заборгованості по неоплаченому капіталі	12	46
Оприбутковано надлишки нематеріальних активів, виявлених в результаті інвентаризації	12	69
Вибуття нематеріальних активів		
Відображено суму уцінки вартості нематеріальних активів	975	12
Відображено суму уцінки зносу нематеріальних активів	13	12
Відображено залишкову вартість реалізованих нематеріальних активів	943	12
Відображено списання нарахованого зносу при реалізації нематеріальних активів	13	12
Відображено залишкову вартість ліквідованих нематеріальних активів	976	12

Процес ведення синтетичного та аналітичного обліку у ТОВ «ПРОМЕКОІНВЕСТ» зображено на рис.2.2.

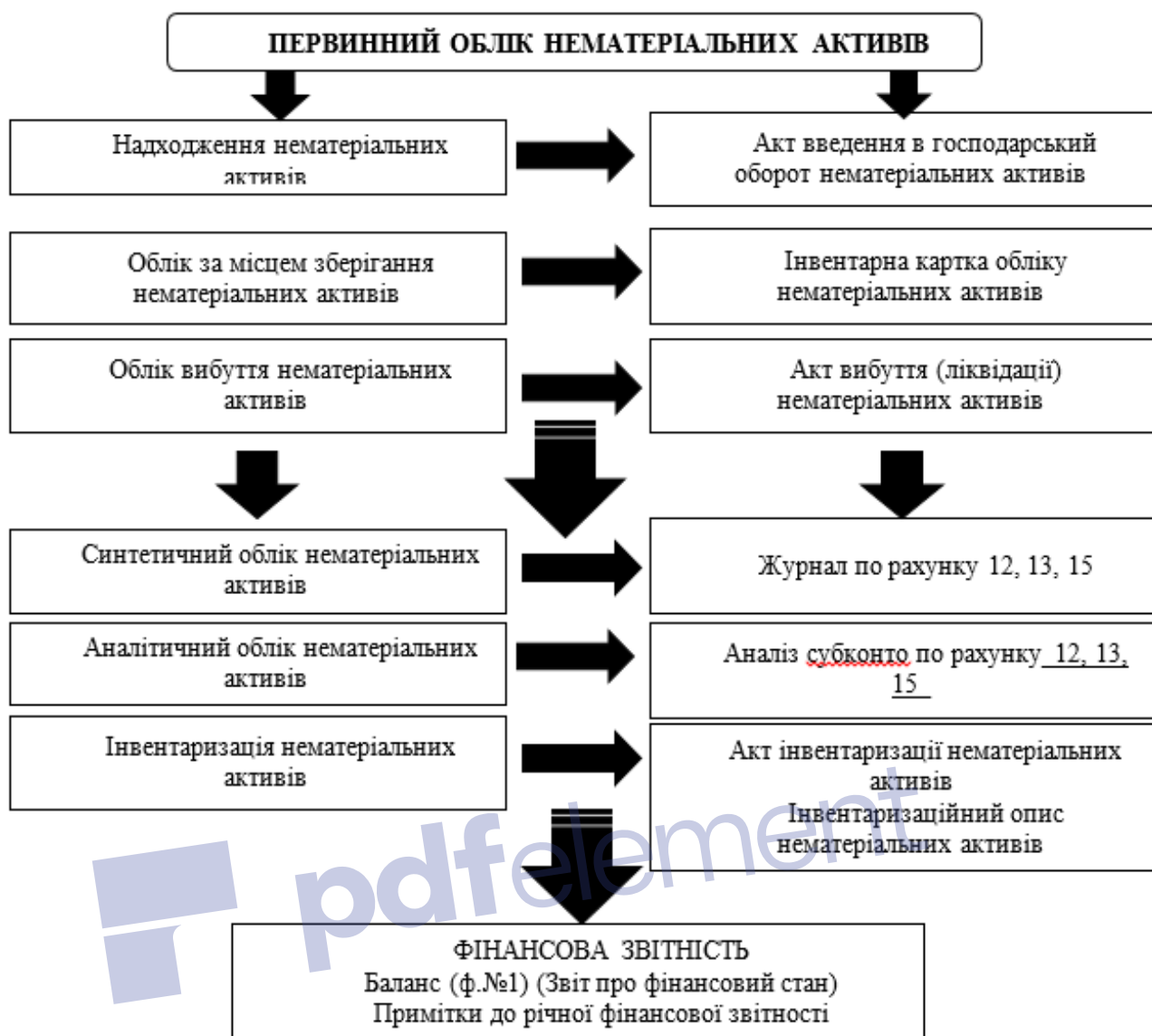

Рис. 2.2. Процес організації здійснення обліку нематеріальних активів ТОВ «ПРОМЕКОІНВЕСТ»

Отже, під час дослідження процесу організації ведення синтетичного та аналітичного обліку нематеріальних активів в ТОВ «ПРОМЕКОІНВЕСТ» спостерігаємо, що сам процес ведеться згідно вимог чинного законодавства України, а також дотримано усі норми щодо створення та збереження первинної та сукупної інформації.

2.3. Контроль нематеріальних активів на підприємстві

В теперішніх умовах нематеріальні активи формуються активом з необмеженим потенціалом, тому що вони включають в себе права, які включається в майно суб'єкта господарювання.

Головним завданням контролю нематеріальних активів у ТОВ «ПРОМЕКОІНВЕСТ» – збереження нематеріальних активів, правомірності проведення операцій пов'язаних з цими цінностями, а також достовірність та своєчасність відображення таких операцій у бухгалтерському обліку й звітності ТОВ «ПРОМЕКОІНВЕСТ»

Здійснення контролю за різними напрямками використання відображено на рис. 2.3.

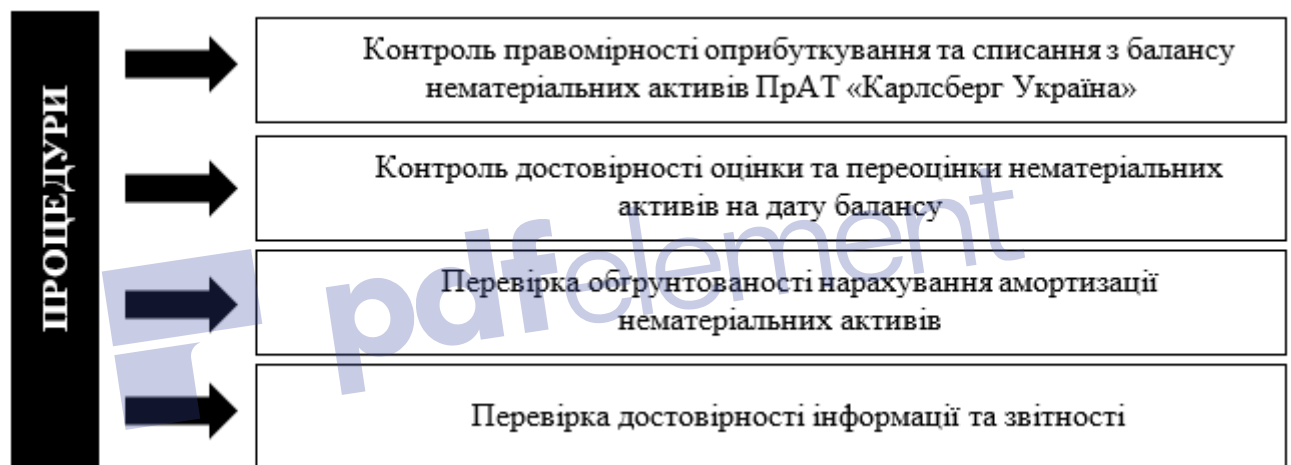

Рис. 2.3. Процедури здійснення контролю за різними напрямками використання нематеріальних активів у ТОВ «ПРОМЕКОІНВЕСТ»

При здійсненні контролю (застосовуючи дані акта введення об'єктів нематеріальних активів, акта вибуття (ліквідації), інвентаризаційного опису нематеріальних активів, інвентарної картки обліку) встановлюється правомірність та ефективність усього процесу оприбуткування чи вибуття всіх нематеріальних активів. Більша увага акцентується на первісній оцінці нематеріальних активів, а також оцінки на дату балансу: за амортизованою собівартістю, за первісною за вартістю.

Розглянемо порядок проведення контролю нематеріальних активів, їх рух, оцінку та амортизацію.

Під час первісної оцінки по кожному придбаному об'єкті нематеріального активу проводиться оцінка за собівартістю, що виражає реальну величину, тому що тоді вона досить просто обчислюється. Відповідно до п. 27 МСФЗ 28 собівартість нематеріального активу включає в себе:

- закупівельну ціну нематеріального активу, враховуючи імпорتنі мита та інші невідшкодовані податки, пов'язаних із купівлею через відрахування торгових знижок;
- витрати, які прямо пов'язані із підготовкою нематеріального активу до введення в експлуатацію;
- витрати на оплату праці персоналу, який був задіяний під час введення нематеріального активу в експлуатацію;
- витрати, що пов'язані із отриманням послуг, які були надані для введення нематеріального активу в експлуатацію;
- інші витрати, що пов'язані із введенням в робочий стан нематеріальний актив [28, с. 370].

Загальним способом проводяться документальна перевірка операцій, що пов'язані з нематеріальними активами у ТОВ «ПРОМЕКОІНВЕСТ» при цьому проводиться порівняння інформації оформлених технічної документації та первинних документів, та Аналізу субконто по рахунку_12, 13, 15_, Аналізу по відповідних рахунках встановлюється законність всіх зарахувань на баланс або ж нематеріальних активів списання з балансу суб'єкта господарювання.

Здійснюється аналіз достовірності надходжень за реалізованими об'єктами нематеріальних активів та правильність обчислення їх фінансового результату від такого продажу ТОВ «ПРОМЕКОІНВЕСТ».

Необхідно пам'ятати, що під час перевірки амортизаційних відрахувань нематеріальних активів нарахована амортизація не повинна розраховуватися не більше 20 років.

Система контролю повинна визначити головну мету та завдання для її досягнення.

Головною метою контролю нематеріальних активів у ТОВ «ПРОМЕКОІНВЕСТ» є:

- раціональне використання нематеріальних ресурсів шляхом використання спеціальних методів, прийомів, засобів та технологій.

Для того, щоб досягнути вище зазначену мету необхідно розв'язати наступні завдання:

- перевірка достовірності документального оформлення;
- перевірка раціональної організації ведення бухгалтерського обліку нематеріальних активів;
- перевірка достовірності визначення первісної вартості нематеріального активу;
- контроль за строком корисного використання нематеріальних активів суб'єктом господарювання;
- контроль за точним відображенням операцій пов'язаних із надходженням, переміщенням та списанням нематеріальних активів;
- перевірка правильності обчислення амортизаційних відрахувань;
- проведення аналізу ефективності використання нематеріальних активів суб'єктом господарювання;
- розроблення заходів щодо покращення стану обліку нематеріальних активів та контроль за їх ефективним впровадженням [29, с. 275].

Специфіка здійснення контролю нематеріальних активів полягає у перевірці усіх об'єктів обліку та здійснення аналізу їх прав, що, зазвичай, зумовлює потребу у вивченні юридичної сторони документів, що призводить до залучення залучити такого контролю консультантів та експертів, та враховує усі особливості діяльності у такій сфері.

Контроль нематеріальних активів проводиться на підставі механізму впровадження контролю, інформаційного та технологічного забезпечення.

Склад і структура механізму впровадження контролю нематеріальних активів включає в себе: методологічний механізм, що полягає у застосуванні різного роду способів, методів та прийомів з метою всебічного контролю таких активів; економічний механізм включає в себе використання фінансово-ресурсного потенціалу для контролю нематеріальних активів; технологічний механізм – використання певних інструментів та процедур та кадровий механізм – персонал, що буде проводити контроль підприємства за нематеріальними активами (рис. 2.4).

Рис. 2.5. Механізм управлінського контролю нематеріальних активів підприємства

Відповідними організаційними формами внутрішнього контролю об'єктів нематеріальних активів є організаційна форма здійснення контролю нематеріальних активів, яка полягає у:

- створені спеціальної служби управлінського контролю;
- запрошувати аудиторські фірми для здійснення контролю;
- здійснювати контроль посадовими особами, що є на суб'єкті господарювання;
- формування окремих ревізійних комісій [30, с. 554].

Структура здійснення управлінського контролю у ТОВ «ПРОМЕКОІНВЕСТ» відображено на рис. 2.5.

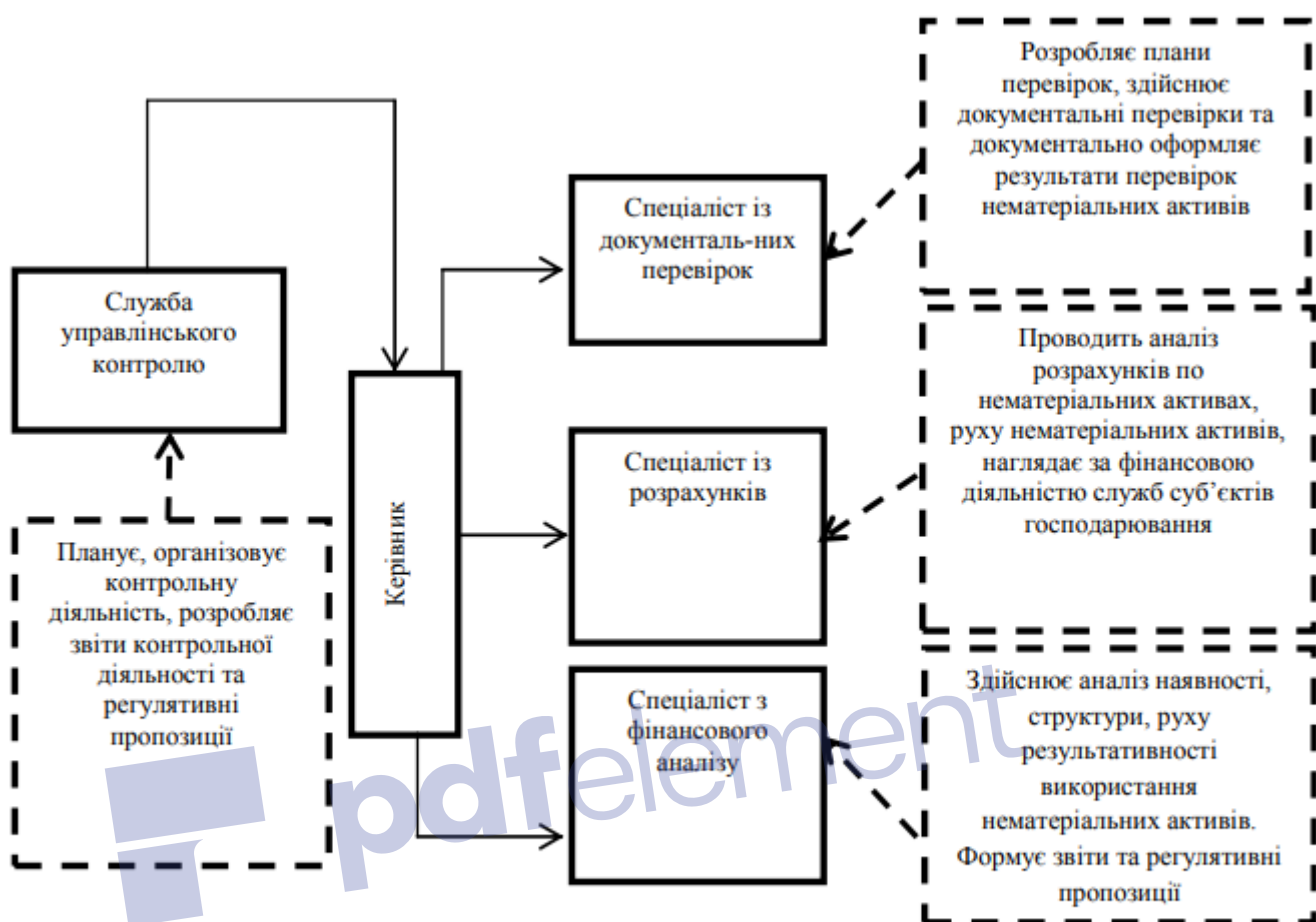

Рис. 2.6. Організаційна структура служби управлінського контролю підприємства

Створює весь процес здійснення контролю нематеріальних активів – керівник відділу (служби) внутрішнього контролю що, визначає план здійснення такого контролю, застосовувані види, інструменти та методика здійснення, формує звіт за висновками проведеного контролю та в подальшому надає пропозиції стосовно удосконалення контролю.

Відповідальним за створення плану документальної перевірки, зазначає строки та виконавця і учасників перевірки, а також створює проміжні та узагальнюючий звіт за здійсненою перевіркою – спеціаліст із документальних перевірок.

Обчислення величини нематеріальних активів, контроль за їх переміщенням та фінансовою діяльністю здійснює спеціаліст із розрахунків.

Спеціаліст з фінансового аналізу – несе відповідальність за здійснення аналізу фінансового стану суб'єкта господарювання, структури нематеріальних активів та їх складу, переміщення та ефективність їх застосування, створює звіт за результатами такого контролю нематеріальних активів.

При створенні організаційного складу та структури працівників служби внутрішнього контролю у ТОВ «ПРОМЕКОІНВЕСТ» необхідно зосереджуватись на певних параметрах: ТОВ «ПРОМЕКОІНВЕСТ» створюючи організаційну структуру та формуючи склад працівників для здійснення внутрішнього контролю потрібно звертати свою увагу на:

- виборі кадрів, що проводитимуть контроль нематеріальних активів, під час цього вони повинні мати певну фахову та професійну підготовку і практичний досвід роботи із перевіркою нематеріальних активів;
- формування повної матеріальної незалежності контролера, що допомагатиме одержанню об'єктивного результату здійснення контролю;
- проводити згідно плану контрольних процедур перевірки на постійній основі.

Суб'єктами управлінського контролю нематеріальних активів виступають власник та персонал підприємства [31, с. 89].

Об'єктом управлінського контролю ТОВ «ПРОМЕКОІНВЕСТ» є виначення об'єктів обліку та оцінка нематеріальних активів.

Під час здійснення контролю нематеріальних активів в ТОВ «ПРОМЕКОІНВЕСТ» контролер має змогу виявити відхилення стану планових показників від тих що фактично відображено в обліку, на підставі чого зможе сформулювати заходи стосовно удосконалення їх обліку.

Отже, здійснення контролю нематеріальних активів у ТОВ «ПРОМЕКОІНВЕСТ» дає змогу покращити формування позитивного іміджу. А також даний контроль дає змогу визначити чи понесені витрати на формування цього нематеріального активу будуть відповідати одержаному результату. Мета

даного контролю буде полягати у здійсненні оцінки щодо досягнення цілей суб'єкта господарювання, визначити проблеми в обліку та застосуванні таких активів, а також запровадити заходи щодо удосконалення обліку через вирішення виявлених проблем.

РОЗДІЛ 3. ВДОСКОНАЛЕННЯ ОРГАНІЗАЦІЇ ОБЛІКУ І КОНТРОЛЮ НЕМАТЕРІАЛЬНИХ АКТИВІВ

3.1. Вдосконалення організації ведення синтетичного та аналітичного обліку нематеріальних активів

Через умову нематеріальності активів їх ведення, та ведення зокрема обліку по цих активах є досить складним. Для недосвідчених користувачів бухгалтерського обліку є досить складним завдання визначення строку використання об'єктів, які за своєю суттю не мають матеріальної форми, відповідно постають складнощі при визначенні можливості отримання матеріальної вигоди від активів такої форми. Саме поняття нематеріальних активів має в своїй структурі різного походження об'єкти, деякі із них є унікальними у своєму роді, тобто такими, що не мають подібних собі. Саме через ці умови визначення нематеріальних активів, та, зокрема, віднесення їх до складу нематеріальних активів, значною мірою ускладнюється.

Для того щоб отримати повну, достовірну та неупереджену інформацію щодо обліку нематеріальних активів у ТОВ «ПРОМЕКОІНВЕСТ» варто використовувати діючі рахунки і стандарти, а також це можливо при узгодженні регулювання на законодавчому рівні бухгалтерського обліку на підприємстві та контролю стосовно цих активів.

Для того щоб вдало охарактеризувати нематеріальні активи слід пам'ятати про їхню унікальність. Проведений аналіз щодо обліку нематеріальних активів на ТОВ «ПРОМЕКОІНВЕСТ» згідно нормативних документів із обліку та аудиту детально розглянутий у питанні 1.2.

Є помилковим твердження, що тільки за допомогою рахунків і встановлених стандартів можна отримати повну, достовірну та неупереджену інформацію. Досить важливим у цьому питанні є узгодження законодавчого

регулювання. Схему нормативної бази відповідно до джерел регулювання обліку нематеріальних активів відображено на рисунку (рис. 3.1.).

Після проведення аналізу було виявлено деякі проблеми, такі як:

- відсутність прямого визначення поняття «нематеріальні активи»;
- єдина економічна класифікація унікальних нематеріальних активів не знайдена;
- окремі положення деяких документів не відповідають нормативно-правовому забезпеченню, яке і визначає методологічні засади обліку нематеріальних активів у організаціях [32, с. 12].

Проаналізувавши вищенаведені проблеми можна запропонувати такі пропозиції задля подолання їх:

- досить важливим є відповідність регулювання із законодавчого боку обліку та міжнародних стандартів бухгалтерського обліку;
- повинні бути встановлені унікальні критерії визначення нематеріальних активів;
- варто регулярно проводити процес оновлення та удосконалення законодавчої бази щодо питань із авторських прав, патентів та ліцензій.

На сьогоднішній день питання отримання інформації на рахунок нематеріальних активів у ТОВ «ПРОМЕКОІНВЕСТ» є неможливим. Саме тому постає завдання реформації та удосконалення обліку нематеріальних активів на цьому підприємстві.

Дана методологія удосконалення містить у собі елементи бухгалтерської звітності, а допомогою якої можна дізнатись про усю інформацію щодо нематеріальних активів підприємства. Проте недоліком її є не зовсім зручна та зрозуміла форма, отже для того щоб читачі могли прийняти певні управлінські рішення, вона повинна бути зрозумілою та чіткою.

Для розробки спеціальних звітів для нематеріальних активів необхідно приділити велику увагу. Ці звіти повинні розкривати фінансову та нефінансову інформацію.

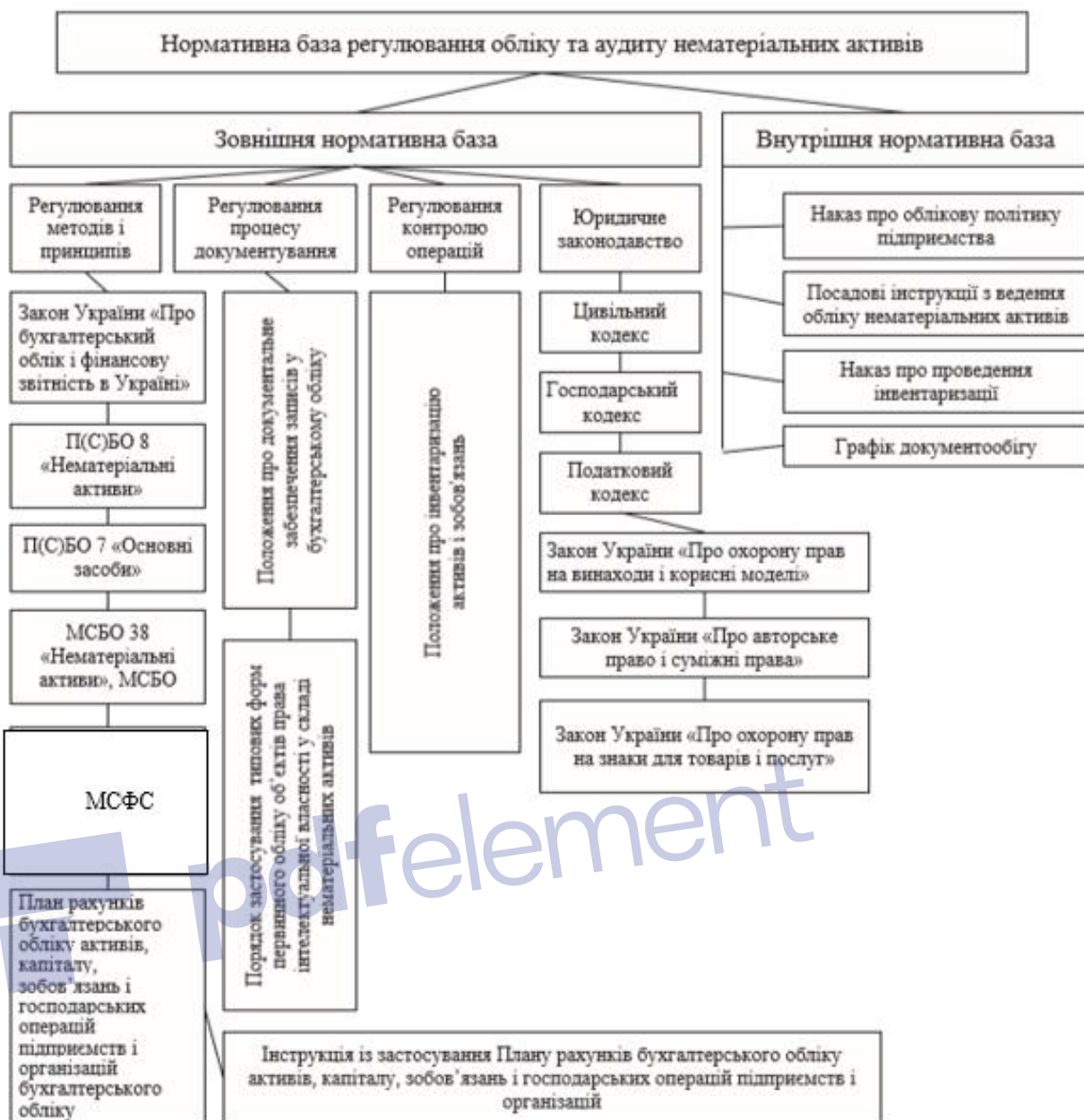

Рис. 3.1. Нормативна база регулювання обліку та аудиту нематеріальних активів підприємства

При наявності такої інформації на ТОВ «ПРОМЕКОІНВЕСТ» забезпечення повної та неупередженої інформації стосовно стану підприємства, діяльність бухгалтерії підприємства була б полегшена значною мірою. Це забезпечило б підвищення ефективності управління.

Саме через можна стверджувати, що у ТОВ «ПРОМЕКОІНВЕСТ» є велика потреба в удосконаленні звітності нематеріальних активів. Перш за все потрібно

значною мірою допрацювати фінансову звітність та виконати звіти, які будуть зберігатись на підприємстві щодо інтелектуальних активів товариства.

Для повного удосконалення обліку нематеріальних активів підприємства потрібно їх повністю переглянути [33, с. 102]. На мою для того щоб удосконалити визначення нематеріальних активів на підприємстві, потрібно самостійно відображати у обліку нематеріальні активи, які створені підприємством. Це можна зробити за допомогою внесення корективів до фінансової звітності, а точніше у ф. № 1 Звіт про фінансовий стан (Баланс).

Також, у процесі ведення бухгалтерського обліку потрібним буде використання рахунку 426 «Нематеріальний додатковий капітал». На даному рахунку буде здійснюватися відображення нематеріальних активів, які створені саме підприємством.

«Примітки до річної фінансової звітності», а саме ф.№5 також потребують внесення певних корективів.

Форма №5 у своєму ідеальному вигляді повинна бути зміненою стосовно нематеріальних активів. У кращому вигляді вона повинна відповідати табл. 3.5. Звіт про інтелектуальні активи підприємства повинен складатись із фінансових складових та нефінансових. Тобто фінансові показники цього звіту повинні вказувати на прибутки у грошових вимірниках, отримані підприємством від них. Щодо нефінансової сторони, то у ній повинні бути показники, які отримані саме від ведення управлінського обліку.

Звіт про інтелектуальні активи ТОВ «ПРОМЕКОІНВЕСТ» буде задіяний у обліку у вигляді певної специфічної форми внутрішньої звітності. Тобто, іншими словами, отримати інформацію стосовно нього зможуть тільки внутрішні користувачі підприємства. У такому разі структура звітів у ТОВ «ПРОМЕКОІНВЕСТ» мала б такий вигляд, як показано на рис. 3.2.

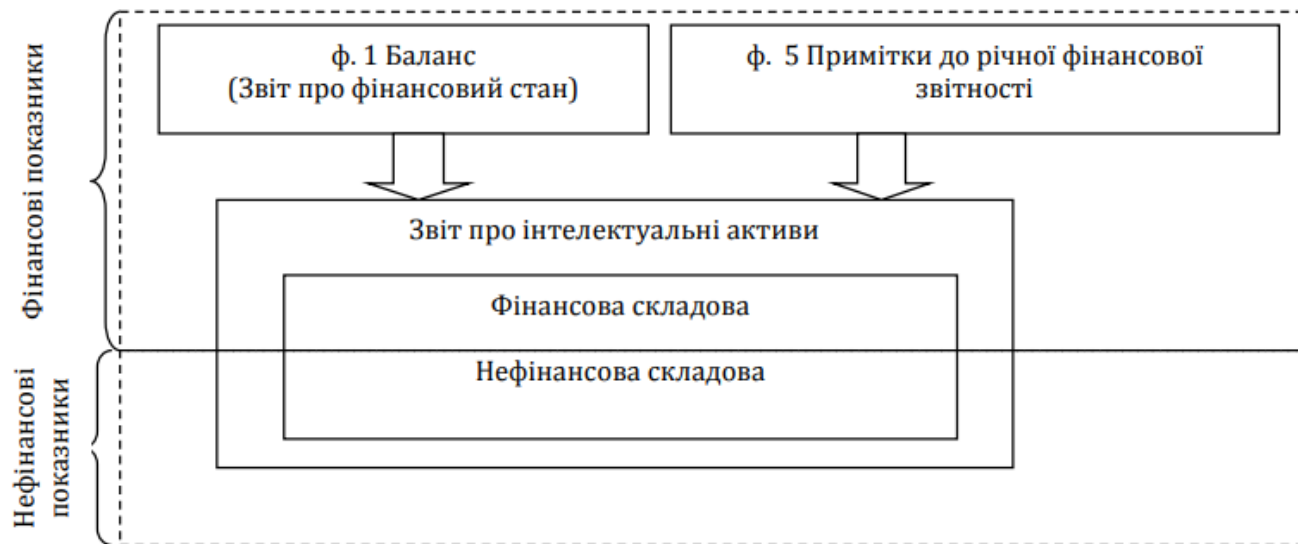

Рис. 3.2. Узагальнені пропозиції щодо вдосконалення процесу звітування
ТОВ «ПРОМЕКОІНВЕСТ» про нематеріальні активи

Такий підхід до складання внутрішньої звітності щодо нематеріальних активів ТОВ «ПРОМЕКОІНВЕСТ» зможе вирішити проблеми неможливості надання інформації по активах, яка потрібна для прийняття рішень користувачами.

3.2. Вдосконалення автоматизованого ведення обліку нематеріальних активів на підприємстві

В умовах сьогодення бухгалтерський облік є найважливішою складовою для життєдіяльності та повного функціонування будь-якого підприємства. Та на жаль в таких умовах ведення бухгалтерського обліку обов'язковим є використання комп'ютеризації та програмного забезпечення. Для цього відділ бухгалтерії підприємства повинен зуміти зменшити витратність, чітко сплачувати податки та збори, а також подавати звітність в органи Державної фіскальної служби, та що не мало важливо уміти точно аналізувати всі понесені витрати підприємством. Все це необхідно для прийняття правильних та точних управлінських рішень. Перед початковим бухгалтером точно постане питання як же цього досягти? Як зуміти оптимізувати всю бухгалтерську роботу

підприємства? Відповідь очевидна: цього вдасться досягти лише при застосуванні потрібного ПЗ, яке зможе скоротити часові витрати на обробку інформації та створення документації. [34].

На сьогоднішній день досліджуване ТОВ «ПРОМЕКОІНВЕСТ» веде повністю автоматизований облік за допомогою програми 1:С Підприємство 8 конфігурація 1:С «Бухгалтерія 8.0.».

Від недавнього часу бюджетним установам заборонено користуватись програмою «1:С», вони повинні були повністю відмовитись від неї та перейти на інше програмне забезпечення. Та приватні підприємства мають ще можливість користуватись різними програмами для ведення бухгалтерського обліку. Та ті підприємства, що думають про подальший розвиток мають врахувати, що в умовах сьогодення, товари російського виробництва втрачають попит на ринку програмного забезпечення в Україні, тому слід підшукати вдалу альтернативу.

Нище наведено декілька аналогів програмному забезпеченню «1:С» на ринку українських товарів, вони представлені в таб.3.6.

Стосовно моєї думки, то найбільш вигідним є використання програми MASTER:Бухгалтерія. Вона з'явилась на ринку у вересні 2017 року, тому не є морально застарілою. Компанія що створила дану програму, IT-Enterprise – це спеціаліст із розробки комплексних ERP-систем для великого бізнесу. Тридцятирічний досвід цієї компанії пішов на створення програми MASTER:Бухгалтерія.

Таблиця 3.6.

Рекомендовані програми для ведення бухгалтерського обліку

Програма	Характеристика
Openbravo	Багата функціональна начинка: Наскрізний фінансовий облік, Продажі і CRM, Закупівлі, Склад, Виробництво, і Управління проектами та обслуговуванням. Вбудоване розширене середовище: Кращі розробки від Openbravo, сторонні модулі і вертикальні рішення для кращих впроваджень. Розширення оргструктури: Просте розширення від монокомпанії до мультікомпанійної структури зі своїми бізнес одиницями і складами.
GrossBee/Гросс Бі	«GrossBee» пропонує своїм клієнтам унікальну для подібних систем можливість - отримати повнофункціональну версію системи «GrossBee XXI» народного користувача безкоштовно. Система управління підприємством «GrossBee XXI» відноситься до систем ERP класу і призначена для комплексної автоматизації торговельних і виробничих підприємств різного масштабу: від корпорацій до невеликих компаній. Система вирішує задачі обліку та планування матеріальних і фінансових ресурсів, виробництва, аналізу показників роботи підприємства, і багато інших.
Tria	Сутність даного механізму полягає в тому, що вся логіка поведінки документа міститься не в коді на мові програмування, а задається за допомогою спеціального довідника Господарські операції. Головна конкурентна перевага - це значне скорочення витрат на покупку, впровадження, доопрацювання та IT підтримку вашого програмного забезпечення.
STEKAS/СТЕКАС	Дана програма дозволяє: - здійснює господарсько-фінансовий облік підприємства; - контролює запаси і основні засоби, покупки і продаж; - керує договорами і взаєморозрахунками з клієнтами; - користується можливістю автоматичного виставлення рахунків за періодами; - контролює фінанси; імпортує банківські операції автоматично, програма їх негайно зв'яже з бухгалтерськими рахунками; - отримуйте аналітичну інформацію про стан підприємства: цілий ряд звітів допоможуть Вам досягти цієї мети; - дозволяйте різним користувачам бачити різні операції або звіти, но при цьому працювати тільки з призначеними для них даними; - отримуйте звіти про стан підприємства в режимі реального часу прямо в програму Excel. Це зручно для керівників, менеджерів, економістів.
MASTER:Бухгалтерія	Функціонал MASTER:Бухгалтерія охоплює всі види операцій на підприємствах малого та середнього бізнесу: - операції по касі та розрахунки з підзвітними особами; - операції з грошовими коштами та їх еквівалентами; - облік основних засобів; - облік ТМЦ та МШП; - розрахунки з контрагентами; - розрахунки заробітної плати; - облік витрат; - податковий облік; - фінансова звітність; - зведена бухгалтерська звітність.

У програмі MASTER:Бухгалтерія є можливість для визначення основних параметрів ПДВ та округлення та форми звітності, що автоматично завантажується у систему. Простими словами MASTER:Бухгалтерія автоматично подає звітність без зайвих дій.

Не слід забувати також про ведення обліку нематеріальних активів. У програмі MASTER:Бухгалтерія ведення даного обліку відображається у модулі «ОЗ та НМА» (основні засоби та нематеріальні активи). У даному ПЗ є можливість ведення бухгалтерського обліку основних засобів та їх податкового обліку. За допомогою програми MASTER:Бухгалтерія можна легко ввести в експлуатацію основні засоби чи нематеріальні активи, перемістити їх, надіслати на монтаж, списати із залишків та інше. Також не маловажливим є, що за допомогою цієї програми можна легко відображати операції пов'язані з орендою, передачею у заставу основних засобів. Програма має у собі функцію автоматичного нарахування амортизації, може проводити інвентаризацію ТМЦ, здійснювати індексацію тощо. Дане ПЗ одразу формує необхідні відомості що стосуються залишків на складах, або руху основних засобів та активів. Є можливість навіть ведення обліку цінних металів, що буде досить доречним для підприємств із такою специфікою роботи.

Та використання програмних продуктів є звичайною частиною функціонування будь-якого підприємства, будь то державна чи приватна форма власності. Але у більшості випадків на підприємствах є відділи збуту або продажу. Що стосується їх, то найчастіше для своєї роботи вони використовують звичну програму базового набору Microsoft Office, а саме Excel. В першу чергу це не зовсім зручно, а ще й трохи застаріло. Для ведення бізнесу у збутовому сегменті є необхідність використання CRM [35].

CRM-система - це свого роду, посередник між відділом збути чи продажу та клієнтом. Це найпростіший та найкращий варіант, що дозволить поліпшити взаємозв'язок з клієнтами. Ця система наділена усіма основними можливостями програми Excel, такими як запис історії дзвінків, телефонів, контактних адрес, створення таблиць для підрахунку. Така програма звичайно підійде не усім користувачам, адже в силу її наповнення вона створена для певного кола організацій. Тобто, якщо для однієї організації головною метою є облік контактів та взаємодії, то іншим важливіше не обсяг інформації, а суто точні підрахунки.

Тому нище наведено SWOT-аналіз, стосовно сторін CRM-системи таб. 3.7.

Таблиця 3.7.

SWOT-аналіз використання CRM-системи *

<i>Сильні сторони (S)</i>	<i>Слабкі сторони (W)</i>
- індивідуальний підхід до кожного і простота у використанні; - єдина база замовників і контрагентів, в якій зберігаються всі дані; - прозорість і контроль роботи відділу продажів. Відразу зрозуміло, хто за що відповідає і на яких етапах угоди; - облік і аналіз статистики руху замовлень. Можна швидко визначити, з чийої вини зірвалося замовлення, проаналізувати причини і зробити висновки; - спираючись на статистику та аналіз, можна прогнозувати виручку і планувати розвиток підприємства;	- великий обсяг інформації для її опрацювання; - недостатня поінформованість клієнтів; - низький рівень кваліфікації персоналу; - витрати на залучення нового клієнта в середньому в п'ять разів більше, ніж на утримання існуючого; - окуповуватись витрати будуть лише через рік;
<i>Загрози (O)</i>	<i>Перспективні можливості (T)</i>
- посилення конкуренції з боку вітчизняних та іноземних компаній; - невпевненість у майбутньому; - посилення тиску та контролю з боку законодавства; - незадоволені взаємодією з компанією клієнти тиражують негативну думку про неї істотно ширше, що негативно впливатиме на імідж компанії; - не правильна організація роботи може не принести очікуваних результатів;	- укласти угоду з уже наявними клієнтом істотно легше і в 5-10 разів дешевше, ніж з новим покупцем; - збільшення числа постійних клієнтів на 5% збільшує обсяги продажів більш, ніж на 25%, а прибуток - на 50-100%; - знизити адміністративні витрати на 10-20%; - збільшити обсяги продажів на 10-30% в рік на одного менеджера; - збільшити число укладених угод на 5-15%; - використання мобільного додатку, що забезпечує повну функціональність і дозволить працювати з будь-якої країни світу.

CRM- система є важливою, адже може допомогти [36]:

– у фіксації інформації стосовно вхідних та вихідних дзвінків, а також замовлень – через те що на даний момент є великий сегмент конкуренції, системи автоматизації можуть найбільш ефективно запустити в роботу усі запити і відповідно оптимізувати час виконання завдань;

– формування певної інформації стосовно замовлень буде відбуватись автоматично, що зможе значною мірою зменшити навантаження на менеджера, який формує усю потрібну інформацію вручну;

– уся необхідна інформація буде оптимізованою та посортованою відповідно до заданих критерій, по ній будуть відображатись статистичні дані, в

свою чергу це допоможе зацікавленим внутрішнім користувачам правильно приймати управлінські рішення;

– для відділу збуту підприємства буде доступний ряд переваг, зокрема оптимізація роботи, адже не потрібно буде подавати інформацію керівнику по кожному окремому показнику, інформація по товарах, постачальниках, обладнанню буде автоматично відображатися.

Негативним рішенням ТОВ «ПРОМЕКОІНВЕСТ» є те, що підприємство у своїй роботі задіює тільки програми Excel та Google Docs. Проте це є нераціональною тратою часу, адже уся робота яку працівники виконують вручну, при цьому забираючи у себе велику кількість часу, може бути виконана безпосередньо програмою [37, с. 135].

Найкращим вкладом матеріальних ресурсів на сьогоднішній день для ТОВ «ПРОМЕКОІНВЕСТ» є придбання CRM-системи. За її допомогою дане товариство зможе збільшити кількість продажів, зміцнити свої стосунки із контрагентами, що тільки позитивно сприятиме веденню бізнесу.

При виборі CRM-системи для ТОВ «ПРОМЕКОІНВЕСТ» потрібно перш за все упорядкувати мету та цілі та вимоги для цього програмного забезпечення. А також потрібно чітко усвідомити яких витрат товариство готове зазнати для реалізації результату.

3.3. Вдосконалення процесу проведення контролю на підприємстві

У своїй господарській діяльності ТОВ «ПРОМЕКОІНВЕСТ», як і будь-яка комерційна організація, ставить перед собою основну мету – це отримання прибутку. Для цього підприємство має певну розроблену тактику та діє відповідно до неї. З кожним роком ТОВ «ПРОМЕКОІНВЕСТ» набирає більших обертів у здійсненні своєї діяльності, впроваджує нові види діяльності, прагне до змін та реформації. Та, на жаль, не рідко зустрічаються такі ситуації на товариствах схожої форми, коли відповідальність знівелюється, ведення бізнесу та документації стає формальністю, а сам процес виконання не є організованим.

Для того щоб таких випадків у ТОВ «ПРОМЕКОІНВЕСТ» не було потрібно запровадити систему внутрішнього контролю підприємства. Це може бути як окремий структурний підрозділ, так і певна особа-працівник підприємства, наділена такими повноваженнями. Перш за все впровадження контролю знизить коефіцієнт помилок у веденні обліку та документації, а також за допомогою даного контролю довіра вищого керівництва підприємства значною мірою зросте, та й сам керівник буде спокійний.

За умови ефективності системи внутрішнього контролю, керівництво товариства буде отримувати вчасно повну, неупереджену, правдиву інформацію стосовно усіх показників ведення господарської діяльності. Керівник підприємства зможе посилатись на цю інформацію при прийнятті важливих рішень, а це, у свою чергу, буде сприяти пришвидшенню розвитку підприємства та досягнення ним основної мети.

Для того щоб править сформувати систему внутрішнього контролю підприємства, перш за все, потрібно визначити основну мету організації. Якщо ж вона відсутня то контроль буде неможливим.

Далі потрібно забезпечити формалізацію бізнес-процесу, а також розподіл повноважень. Тобто виконати розподіл на функції (виконавчу та контрольну).

Якщо розглядати окремо систему внутрішнього контролю, тоді згідно неї дії певного працівника обов'язково мають бути підтвердженими іншим працівником або контролюючою особою. Іншими словами, кожен елемент діяльності має включати в себе систему внутрішнього контролю.

При формуванні системи внутрішнього контролю важливо не забувати за оцінку ризиків, адже при цьому є можливість розуміння можливих ризиків, які зустрінуться на шляху до поставленої мети та чітко оцінювати який вплив вони можуть завдати [38].

Для того щоб дійти до бажаного результату потрібно, перш за все, ввести щоденну діяльність приймання ефективних управлінських рішень. Вони залежать від багатьох чинників. До прикладу від рівня ризику та прибутковості. Рівень ризику – це своєрідна основа збільшення рівня прибутковості організації.

Саме тому даний ризик не потрібно уникати, а потрібно зрозуміти його суть та тверезо оцінити який ризик зможе понести на собі не зазнаючи збитків.

Нище наведена карта ризиків, визначена у ході проведення оцінки потенційних ризиків. У карті наведено етапи контролю та вказана тактика та стратегія поведінки у разі виникнення ризиків для підприємства (рис. 3.5.).

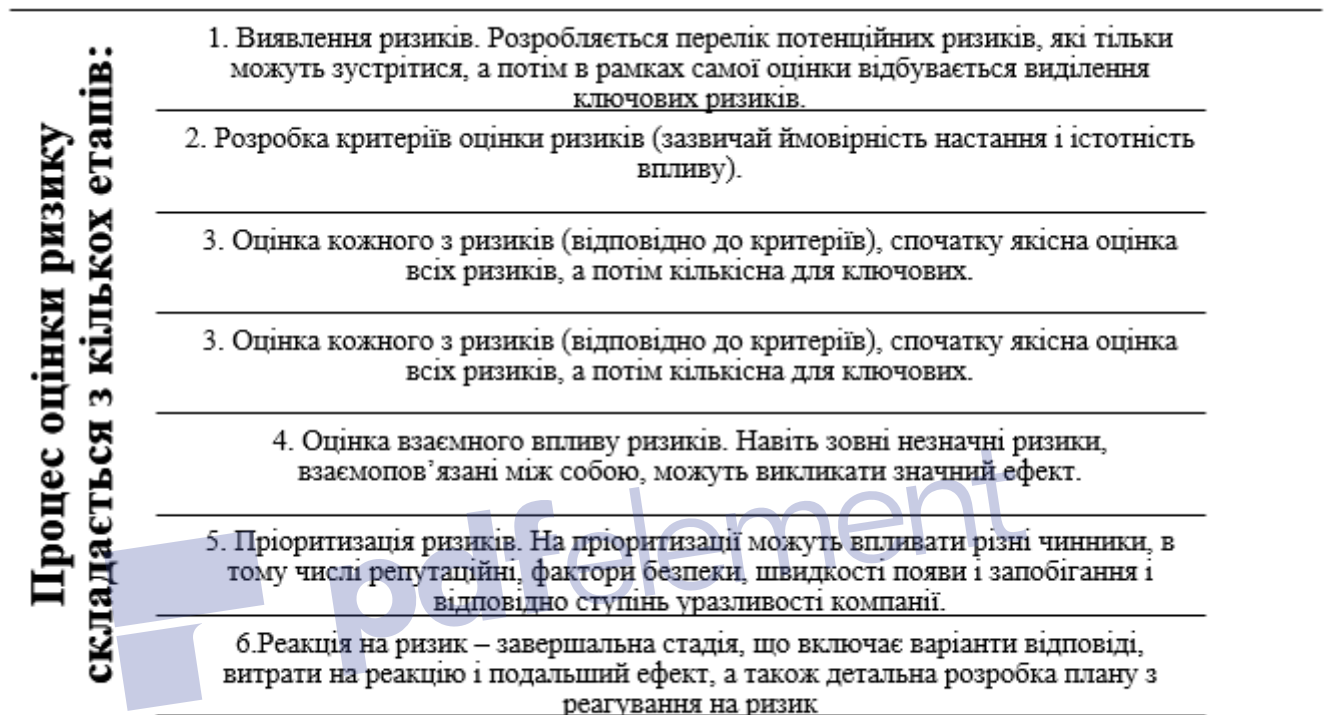

Рис. 3.5. Етапи проведення оцінки ризиків

Після детально оцінення системи внутрішнього контролю та можливих ризиків настає процес впровадження.

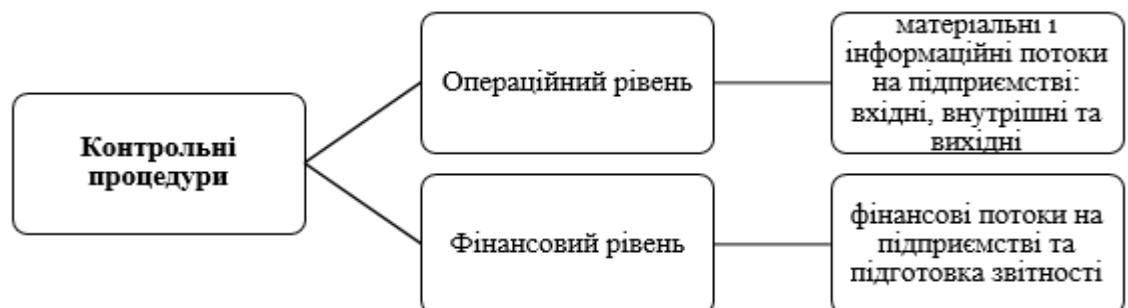

Рис. 3.6. Основні рівні контрольних процедур

Деякі організації все частіше створюють служби фінансового контролю. Це такі служби, які здійснюють виконання покладених на них функцій у сфері фінансів, зокрема планування бюджету, подання усіх видів бухгалтерської звітності та інших аспектів, що впливають на прийняття управлінських рішень.

Термін комплаєнс-контролю для українських підприємств є ще не зовсім відомим та освоєним. Його зачасту використовують організації із високим рівнем контролю. Основною метою комплаєнс-контролю є мінімізація ризиків залучення у процеси, які будуть мати певні наслідки, такі як фінансові, правові і т.д. [39].

Такі підприємства, що реалізують комплаєнс-контроль переважно ставлять собі за мету досягнення сталого розвитку.

Також немаловажливим є забезпечення контрольного середовища та культури. Це повинно бути основою для працівників, задіяних у контролюючих відділах підприємства. Саме тому при виборі персоналу важливим критерієм є набір працівників, які знають та підчиняються правилам, а також з повагою відносяться до думки керівництва. Базові принципи, якими повинен бути наділений працівник служби контролю наведені на рис. 3.7.

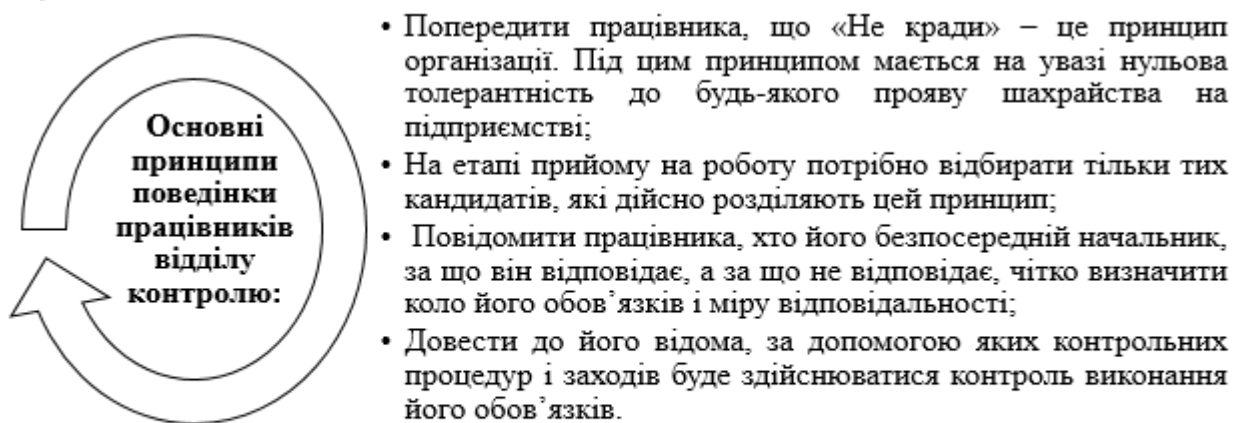

Рис. 3.7. Основні принципи поведінки працівників відділу контролю

В умовах сьогодення є можливість також здійснення системного контролю на підприємстві безпосередньо працівником даного підприємства.

Деякі програмні забезпечення мають можливість забезпечення контролю, що у свою чергу дозволяє знайти помилки, оцінити рівень безпеки та мінімізувати рівень шахрайства. [40].

Отже ТОВ «ПРОМЕКОІНВЕСТ» варто забезпечити себе та своїх працівників відповідним інформаційним полем з оптимізованим програмним забезпеченням. Це буде ефективніше впливати на прийняття неупереджених рішень.

Система, яку обере підприємство має бути перевірена шляхом проведення внутрішнього аудиту, який в більшій мірі зможе проаналізувати систему управління на підприємстві.

Ключові завдання внутрішнього аудитора відображено на рис.3.9.

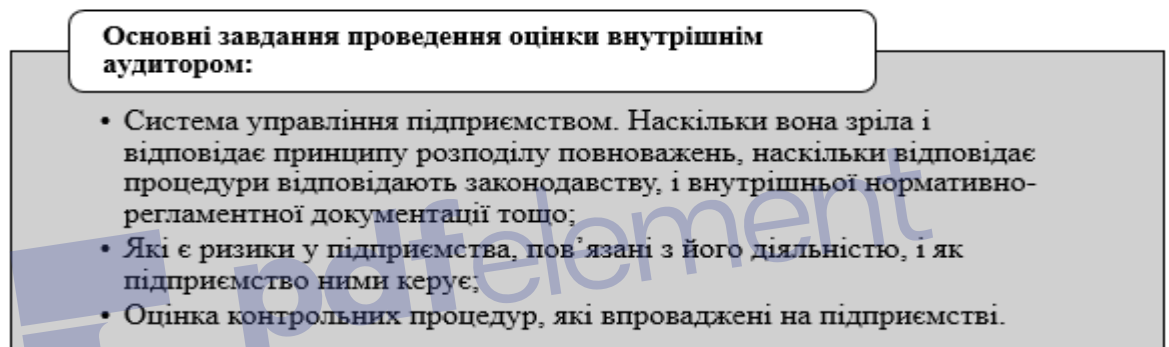

Рис. 3.9. Основні завдання проведення оцінки внутрішнім аудитором

Служба внутрішнього аудиту повинна бути під підпорядкуванням керівництва ТОВ «ПРОМЕКОІНВЕСТ». Це означає що при виявленні порушень вони повинні бути повідомленні керівнику для прийняття подальших рішень.

На мою думку ТОВ «ПРОМЕКОІНВЕСТ» потрібно впорядкувати систему внутрішнього контролю та внутрішнього аудиту. За прийняттям цих рішень товариство зможе зміцнити свою репутацію, адже це дозволить інвесторам, партнерам та контрагентам підприємствам бути впевненим у правдивості та неупередженості наданої інформації.

ВИСНОВКИ І ПРОПОЗИЦІЇ

У даній бакалаврській роботі викладено теоретичні основи процесу організації обліку та контролю нематеріальних активів у товаристві з обмеженою відповідальністю «ПРОМЕКОІНВЕСТ». Підібрано теоретичні та практичні засади формування обліку нематеріальних активів у ТОВ «ПРОМЕКОІНВЕСТ». Враховуючи ці дані та матеріали можна підвести такі підсумки:

Нематеріальні активи – це перш за все активи довготривалого використання. Вони входять до складу необоротних активів, таких що не мають своєї матеріальної форми. Перш за все ці активи задіюються як підтвердження легальності та унікальності діяльності організації.

У ході дослідження даної бакалаврської роботи було виявлено, що фінансово-економічний стан ТОВ «ПРОМЕКОІНВЕСТ» знаходиться на досить високому рівні, що безпосередньо вказує на його позитивний стан. Діяльність підприємства процвітає, його показники з великою швидкістю набирають обертів. Такі фактори свідчать, що дане підприємство має вагомі конкурентні позиції, а також добру ділову репутацію.

Під час проведення дослідження було розглянуто процес організації бухгалтерського обліку, а саме сферу обліку нематеріальних активів, яка відповідно до досліджень організована із врахуванням вимог міжнародних стандартів бухгалтерського обліку. Зокрема виявлено застосування рахунка 12 «Нематеріальні активи». Амортизація відображається на субрахунку 133 «Накопичена амортизація нематеріальних активів». Облік нематеріальних активів на підприємстві «ПРОМЕКОІНВЕСТ» ведеться повністю автоматизованим способом за допомогою програми «1С: Підприємство 8» Конфігурація «1С: Бухгалтерія 8.0».

У ході роботи було досліджено організацію проведення контролю нематеріальних активів у ТОВ «ПРОМЕКОІНВЕСТ». Запропонований контроль забезпечує перевірку об'єктів обліку, а також проведення аналізу прав.

Відповідно до цього виникає потреба для дослідження юридичної сторони документації.

Сам процес ведення бухгалтерського обліку у розрізі нематеріальних активів потребує їх реформації та зміни, що викликало відокремлення рахунків.

На мою думку виникає необхідність у вдосконаленні відображення в обліку, що ведеться на підприємстві особисто створених підприємством нематеріальних активів шляхом внесення змін до фінансової звітності, тобто ф. № 1 Звіт про фінансовий стан (Баланс). Головною особливістю цього звіту буде виступати внесення точної справедливої вартості активу.

Для того щоб внутрішні користувачі могли безперебійно з легкістю отримати усю необхідну інформацію стосовно матеріальних ативів ТОВ «ПРОМЕКОІНВЕСТ» потрібно ввести «Звіт про інтелектуальні активи». Фінансова складова типового звіту буде відображати показники, отримані від ведення бухгалтерського облік, що можуть бути вимірними у грошовому показнику. А нефінансова складова буде відображати показники отримані від ведення управлінського обліку, на основі розроблених і запропонованих підприємством необхідних йому показників.

Як було описано у роботі ТОВ «ПРОМЕКОІНВЕСТ» веде облік опираючись на програму 1:С Підприємство 8 конфігурація 1:С «Бухгалтерія 8.0.», на мою думку кращим варіантом є використання українського аналогу MASTER:Бухгалтерія, який в розрізі останнього часу був підлаштованим і організованим враховуючи всі ланки організації обліку.

Список використаних джерел

1. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 8 “Нематеріальні активи”. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0750-99> (дата звернення 10.04.2020).

2. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 19 “Об’єднання підприємств” URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0499-99> (дата звернення 10.04.2020).

3. Атамас П. Й. Управлінський облік: [навч. посібник]. К.: Центр навчальної літератури, 2006. 440 с.

4. Закон України “Про авторське право і суміжні права” від 23 грудня 1993 року №3792-ХІІ. URL: <https://zakon.rada.gov> (дата звернення 15.04.2020).

5. Бондаренко О.С., Гончаренко М.С. Визнання нематеріальних активів у вітчизняній та зарубіжній практиці господарювання. Ефективна економіка № 7, 2010.

6. Вакун, О. В. Нова сутність нематеріальних активів в бухгалтерському обліку. *Сталий розвиток економіки*. 2011. № 3(6). С. 211–215.

7. Вакун О. В. Розвиток класифікації нематеріальних активів в бухгалтерському обліку. *Інноваційна економіка*. 2011. № 4 (23). С. 162–166.

8. Бутнік-Сіверський О.Б. Класифікація нематеріальних активів як об’єктів бухгалтерського обліку. Інтелектуальна власність. 1999. № 3–4. С. 47–52.

9. Вакун О. В. Нова сутність нематеріальних активів в бухгалтерському обліку. *Сталий розвиток економіки*. 2011. № 3(6). С. 211–215.

10. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 38 «Нематеріальні активи» від 01.01.2012 р. URL: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/929_050 (дата звернення 24.04.2020).

11. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 № 435-IV. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/435-15/conv/page> (дата звернення 24.04.2020).

12. Валентинова Т. Документальная сторона нематериальных активов. *Все о бухгалтерском учете*. 2015. № 54. С. 7 -13.

13. Голов С. Ф. Бухгалтерський облік в Україні: аналіз стану та перспективи розвитку: [монографія]. К.: Центр уч. л-ри, 2007. 522 с.

14. Дибя В.М. Гармонізація обліку і оцінки нематеріальних активів з

міжнародними стандартами. *Фінанси, облік і аудит*. 2013. Випуск 1(21). С. 244-255.

15. Загородній А. Г. Консолідація обліково-аналітичної інформації. Менеджмент та підприємництво в Україні: етапи становлення і проблеми розвитку: [збірник наукових праць]. Львів: Видавництво Львівська політехніка, 2012. С. 92–99.

16. Загородній А.Г., Партин Г.О., Пилипенко Л.М. Бухгалтерський облік: основи теорії та практики. Підручник. – 4-те видання. перероб. і доп. К.: Знання, 2007. 550 с.

17. Кім Г.Ю., Сопко В.В., Кім Ю.Г. Бухгалтерський облік: первинні документи та порядок їх заповнення: Навчальний посібник: Видання 2-ге, перероб та доп. К.: Центр учбової літератури, 2006. 480 с.

18. Огійчук М.Ф. Бухгалтерський облік на сільськогосподарських підприємствах: Підручник. – 4 –те вид., перероб. і доп. /За ред. М.Ф. Огійчука. К.: Алерта, 2007. 979 с.

19. Олендій О.Т., Шушакова І.К. Методичні засади проведення аудиту нематеріальних активів. *Інноваційна економіка*. 2013. № 5(43). С. 291-297.

20. Пантелеев В. П. Внутрішньогосподарський контроль: методологія та організація : [моногр.]. Державна академія статистики, обліку та аудиту. К. : ДП "Інформ.-аналіт. агентство", 2008. 491 с.

21. Пархоменко В.М. Реформування бухгалтерського обліку в Україні: методологічне та нормативне забезпечення : автореф. дис. ... к.е.н. : Спец. 08.06.04 – Бух. Облік / В.М. Пархоменко / Ін-т аграр. економіки УААН. К., 2002. 19 с.

22. Тетруашвілі Д. Організація системи внутрішнього контролю на підприємстві (частина 2). URL: <https://news.finance.ua/ua/news/-/450770/davyd-tetruashvili-organizatsiya-systemy-vnutrishnogo-kontrolyu-na-pidpryyemstvi> (дата звернення 25.04.2020).

23. Садовська І. Б. Бухгалтерський облік: навчальний посібник для вищої

школи. /Луцьк. нац. техн. ун-т. -К.: Центр учбової літератури, 2013. 688 с.

24. Сметанко О. В. Інформаційне забезпечення внутрішнього аудиту нематеріальних активів в акціонерних товариствах України. *Вісник СевНТУ: збірник наукових праць*. 2011. Вип. 116. С. 194-200.

25. Міжнародні стандарти контролю якості, аудиту, огляду, іншого надання впевненості та супутніх послуг: видання 2013 р. URL: <http://apu.com.ua/msa?layout=edit&id=783> (дата звернення 25.04.2020).

26. Огійчук М.Ф. Бухгалтерський облік на сільськогосподарських підприємствах: Підручник. 4 –те вид., перероб. і доп. К.: Алерта, 2007. 979 с.

27. Олендій О.Т., Шушакова І.К. Методичні засади проведення аудиту нематеріальних активів. *Інноваційна економіка*. 2013. № 5(43). С. 291-297.

28. Рилєєв С.В., Романчук А.Л. Нематеріальні активи: окремі нормативно-правові аспекти обліку. Науковий вісник Буковинського державного фінансово-економічного університету. *Економічні науки*. 2013. Вип. 1. С. 368-374.

29. Романів Р.В. Облікові та юридичні аспекти операцій з правами на нерухомість: вітчизняний та зарубіжний досвід. Проблеми теорії та методології бухгалтерського обліку, контролю і аналізу. 2013. №3. С. 272-279.

30. Фінансовий та управлінський облік за національними стандартами: Підручник / М. Ф. Огійчук, М. І. Беленкова та ін. – 6-те вид., перероб. і допов. К.: Алерта, 2011. 1042 с.

31. Шквір В. Д. Інформаційні системи і технології в обліку : практикум. К.: Знання, 2006. 149 с.

32. Тимочко В. О., Городецький І. М. Методичні рекомендації до виконання розділу “Охорона праці та безпека в надзвичайних ситуаціях”. Львівський НАУ, Львів : 2012. 16 с.

33. Побережець О.В., Іванова К.В. Ідентифікація та класифікація нематеріальних активів та проблеми їх визначення. *Економіка: реалії часу*. 2012. № 2(3). С. 98-104.

34. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 19 "Об'єднання підприємств" : затв. наказом М-ва фінансів України від 7 лип. 1999 р. № 163. URL: <https://zakon.rada.gov> (дата звернення 01.05.2020).

35. Що таке CRM-системи і як їх правильно вибирати? URL: <http://it-ua.info/news/2015/02/03/scho-take-crm-sistemi-yak-h-pravilno-vibirati.html> (дата звернення 01.05.2020).

36. Обираємо CRM для малого бізнесу URL: <https://www.aval.ua/biznesu/blog/obirayemo-crm-dlya-malogo-biznesu-98> (дата звернення 01.05.2020).

37. Старко І.Є. Особливості організації управлінського контролю нематеріальних активів. Економіка та управління підприємствами. Випуск 1 (117). с. 134-137.

38. Тетруашвілі Д. Про систему внутрішнього контролю на підприємстві (частина 1). URL: <https://news.finance.ua/ua/news/-/450767/davyd-tetruashvili-pro-systemu-vnutrishnogo-kontrolyu-na-pidpryyemstvi-chastyna-1> (дата звернення 01.05.2020).

39. Ярміш О.В. Облік нематеріальних активів по міжнародним і національним стандартам. URL: http://www.rusnauka.com/35_OINBG_2012/Economics/7_122052.doc.htm (дата звернення 01.05.2020).

40. Kumar V. The Future of CRM, in Statistical Methods in Customer Relationship Management / [V. Kumar, J.A. Petersen] / John Wiley & Sons, Ltd, Chichester, UK, 2012. doi: 10.1002/9781118349212.ch9.